

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

(повне найменування вищого навчального закладу)

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

(повне найменування інституту, факультету)

Кафедра: менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування

(повна назва кафедри)

[https://ffin.ua/
documents](https://ffin.ua/documents)

МАГІСТРАЛЬНА РОБОТА

на здобуття ступеня Магістр

на тему: «Фінансова безпека суб'єкта господарювання та шляхи її
гарантування

(на матеріалах ДП «Новоушицьке лісове господарство»)»

Виконав: студент магістратури
за спеціальністю 072 Фінанси,
банківська справа та страхування
денної форми навчання
Б.В. Ян

(прізвище та ініціали)

Керівник: доцент кафедри, к.е.н.
Я.Г. Бучковська

(прізвище та ініціали)

Рецензент: **Т.А. Самарічева,**
кандидат економічних
наук

(прізвище та ініціали)

Анотація

Б.В. Ян Фінансова безпека суб'єкта господарювання та шляхи її гарантування (на матеріалах ДП «Новоушицьке лісове господарство»). Магістерська робота. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. 2021.

Робота спрямована на поглиблення теоретико-практичних аспектів забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання та розробку практичних рекомендацій щодо її гарантування.

Визначено, що фінансова безпека підприємства - це такий його фінансовий стан, що характеризується збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством; стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.

Дослідження практичних аспектів фінансової безпеки суб'єкта господарювання та шляхи її гарантування здійснювалось на матеріалах ДП «Новоушицьке лісове господарство». Встановлено, що механізм управління фінансовою безпекою підприємства – це система цілей, функцій, принципів, методів, завдань та інструментів управління, що взаємодію між собою і спрямовані на створення передумов для сталого розвитку підприємства в поточному і перспективному періодах, посилення захисту його фінансових інтересів шляхом розробки і реалізації ефективної фінансової стратегії, гнучкості в прийнятті фінансових рішень, своєчасного реагування на небезпеки і загрози зовнішнього і внутрішнього характеру і ефективного управління фінансовими ризиками підприємства. У зв'язку з цим, запропонована система моніторингу фінансової безпеки підприємства, що включає сукупність індикаторів, що дозволяють здійснювати контроль змін у зовнішній і внутрішньому середовищі, і забезпечує своєчасне і ефективне прийняття управлінських рішень в системі фінансового менеджменту.

Залежно від класу фінансової безпеки підприємство запропоновано визначати відповідну фінансову стратегію підприємства, а також набір відповідних інструментів і важелів, які спрямовані на досягнення сталого розвитку суб'єкта господарювання.

Ключові слова: фінансова безпека, гарантування, фінансовий менеджмент, фінансові інструменти, моніторинг, фінансова стратегія.

Annotation

Jan B.V. Financial security of the business entity and ways to guarantee it (based on the materials of the State Enterprise "Novoushytske Forestry").

Master thesis. Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law. 2021

The work is aimed at deepening the theoretical and practical aspects of ensuring the financial security of the business entity and the development of practical recommendations for its guarantee.

It is established that the mechanism of financial security management of the enterprise is a system of goals, functions, principles, methods, tasks and management tools that interact with each other and are aimed at creating conditions for sustainable development of the enterprise in the current and future periods, strengthening protection of its financial interests. by developing and implementing an effective financial strategy, flexibility in making financial decisions, timely response to external and internal dangers and threats and effective management of financial risks of the enterprise. In this regard, the proposed system of monitoring the financial security of the enterprise, which includes a set of indicators to monitor changes in the external and internal environment, and ensures timely and effective management decisions in the financial management system.

Key words: financial security, guarantee, financial management, financial instruments, monitoring, financial strategy.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	8
1.1. Поняття та структура фінансової безпеки підприємства	8
1.2. Методичні підходи до оцінювання фінансової безпеки підприємства ...	15
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НА ДП «НОВОУШИЦЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО».....	21
2.1. Аналіз факторів, що визначають фінансову безпеку ДП «Новоушицьке лісове господарство»	21
2.2. Оцінка стану фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство»	30
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ГАРАНТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДП «НОВОУШИЦЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО».....	41
3.1. Система гарантування фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство».....	41
3.2. Обґрунтування заходів підвищення та гарантування фінансової безпеки на підприємстві	47
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах підприємства відчують вплив численних внутрішніх і зовнішніх загроз, що призводить до негативних наслідків господарювання. Тому забезпечення фінансової безпеки підприємств - одне з актуальних напрямів у системі фінансового менеджменту. Захисту економічних інтересів підприємства, у тому числі фінансовій безпеці, до цих пір приділялося мало уваги, хоча ця проблема дуже актуальна. В умовах розвитку ринкових механізмів в економіці, посилення конкуренції важливим завданням економічної науки і практики господарської діяльності підприємств стає забезпечення фінансової безпеки. На багатьох підприємствах немає ефективної оцінки фінансової безпеки, що знижує ефективність функціонування підприємства, відсутній дієвий механізм її гарантування. Зазначене обумовлює актуальність дослідження, його мету та завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління фінансовою безпекою на підприємствах розглядаються в роботах таких вчених як Бартиш А.І., Бердар М., Бланк І. О., Кириченко О. А., Кракос Ю. Б., Куцик В.І., Мулик Я.І., Павлюк Ю. В., Пономаренко О. Е., Разгон Р. О. та інших вчених. В їх дослідженнях розкриті поняття та складові фінансової безпеки, фактори впливу на її забезпечення, методи оцінки тощо. Проте на теперішній час не вироблено практичного інструментарію для гарантування фінансової безпеки підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є поглиблення теоретико-практичних аспектів забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання та розробка практичних рекомендацій щодо її гарантування. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- визначити сутність поняття та структуру фінансової безпеки підприємства;
- опрацювати методичні підходи до оцінювання фінансової безпеки підприємства;

- проаналізувати фактори, що визначають фінансову безпеку ДП «Новоушицьке лісове господарство»;
- здійснити оцінку показників фінансової безпеки підприємства;
- удосконалити систему гарантування фінансової безпеки підприємства ДП «Новоушицьке лісове господарство»;
- обґрунтувати заходи забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти гарантування фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство».

Методи дослідження. Методичну основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, присвячені проблемам забезпечення фінансової безпеки підприємств. Для досягнення поставленої мети в роботі використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження, зокрема: методи історичного узагальнення, синтезу, порівняння та абстрагування - для аналізу наукових поглядів щодо сутності поняття «фінансова безпека підприємства»; порівняння, узагальнення – для опрацювання методичних підходів до оцінювання фінансової безпеки підприємства; економічного та фінансового аналізу - для здійснення оцінки фінансової безпеки підприємства ДП «Новоушицьке лісове господарство»; системний метод – для обґрунтування перспективних напрямів розвитку та оцінки ефективності їх реалізації; абстрактно-логічний - для теоретичних узагальнень і висновків за результатами дослідження.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців з фінансового менеджменту, матеріали науково-практичних конференцій, матеріали, розміщені у мережі Інтернет, результати власних досліджень, матеріали первинного обліку та статистичної звітності ДП «Новоушицьке лісове господарство».

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення магістерської роботи можуть бути використані в практиці вітчизняних підприємств

для удосконалення процедур управління фінансовою безпекою підприємства та обґрунтування заходів її гарантування.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення та отриманні результати магістерської роботи були оприлюднені на V Міжнародній науково-практичній конференції «Priority Directions of Science and Technology Development», 24-26 січня 2021 года, Київ, Україна [10].

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять 6 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 60 джерел. Основний текст роботи викладений на 60 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Поняття та структура фінансової безпеки підприємства

Кожне підприємство зацікавлене у своїй фінансовій безпеці, що передбачає його фінансову стійкість, незалежність від зовнішніх і внутрішніх загроз і найголовніше його платоспроможність, тобто здатність відповідати за своїми зобов'язаннями, як в короткостроковій, так і довгостроковій перспективі. Фінансова безпека підприємства є дуже важливим фактором позитивної діяльності підприємства, а також здатності підприємства функціонувати і розвиватися в сучасних ринкових умовах, що в свою чергу сприяє створенню позитивної репутації підприємства, як надійного платника за своїми зобов'язаннями. При цьому фінансова безпека підприємства, виступає основним елементом економічної безпеки підприємства, вплив на яку надають компоненти економічної безпеки, такі як: інвестиційний потенціал, ресурсний потенціал, виробничий потенціал, інноваційний та трудовий потенціал підприємства.

Огляд наукових джерел з питань визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства» показав про відсутність єдиного підходу до його розуміння (додаток А). Так, найбільш розповсюдженим у сучасній економічній літературі є підхід, згідно якого автори визначають фінансову безпеку підприємства «як функціональну складову економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; а також спрямованістю на

ефективний і сталий розвиток» [52, с.56]. Представниками цього підходу є: Чібісова І.В. [59], Багровецька І.В. та Козак Л. С. [23, с.100] та інші.

Згідно другого підходу фінансова безпека підприємства розглядається як стан, що забезпечує захищеність фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів, фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність, ліквідність. Такої думки притримуються Бланк І.А. [8], Горячева К.С. [12, с.3] та Пономаренко О.Е. [44, с.79], які досить ґрунтовно описують функціональні характеристики фінансової безпеки, однак, ми вважаємо, що ототожнювати фінансову безпеку підприємств та його фінансовий стан не зовсім коректно. Оскільки безпека фінансова чи економічна – це, перш за все, потенційні можливості суб'єкта господарювання протистояти негативному впливу внутрішнього та зовнішнього середовища. До того ж в цих визначеннях не акцентується на тому, яким чином необхідно забезпечувати фінансову безпеку, що з погляду розробки заходів управління є дуже важливим.

В окремих наукових працях фінансова безпека розглядається як здатність підприємства ефективно і стабільно здійснювати свою діяльність або ефективно використовувати потенціал підприємства та ресурси. Так, наприклад, колектив авторів у складі Єпіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. та інші [54, с.145], поняття «фінансова безпека підприємства» визначають як здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, у тому числі й фінансову діяльність, ефективно і стабільно за допомогою використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що спрямовані на оптимізацію використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та знизити вплив ризиків внутрішнього та зовнішнього середовищ. Ідентичні визначення відображені у працях Журавки О.С. та Бондаренко Є. К. [17, с.235], Бердар М. [3, с.74].

Фінансову безпеку як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів суб'єкта господарювання, що виражається у

найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, тощо, розглядають такі науковці як Мунтіян В.І. [34, с.56], Ареф'єва О.В. та Кузенко Т.Б. [2, с.100].

Окремі науковці фінансову безпеку, зокрема Ю. Б. Кракос та Р. О. Разгон, визначають як здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до цілей корпоративної стратегії, в умовах невизначеного і конкурентного середовищ [26, с.90]. Такої ж думки дотримуються вчені Папехін Р. С. [39, с.5], Гукова А.В. та Анікіна І.Д. [14, с.98].

Кириченко О. А. та Кудря І. В. [22, с.25], в свою чергу, визначають фінансову безпеку суб'єкта господарювання як діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та зростання його власного капіталу в поточній і стратегічній перспективах. Такої ж думки дотримуються Куцик В.І. та Бартиш А.І. [29, с.251], які ототожнюють фінансову безпеку з діяльністю, націленою на досягнення визначеного стану. Ця думка також є обґрунтованою, однак, слід відмітити, характеристики безпеки суб'єкта господарювання не залежать виключно від діяльності менеджерів.

Авторський підхід до трактування сутності фінансової безпеки відображений у працях Лаврової Ю. В. [30, с.275] та Кудрицької Ж.В. [28], які визначають це поняття як систему, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства або збалансований стан.

Інший підхід використовує Сорокіна О.М. [50, с.271], яка розглядає зміст дефініції «фінансова безпека» як специфічний вид економічних відносин, що виникають між підприємством і суб'єктами його зовнішнього оточення щодо забезпечення оптимального фінансового стану, в якому має перебувати підприємство для реалізації своєї стратегії та який характеризується здатністю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Таким чином аналіз наукових джерел дозволив нам виділити такі основні підходи до трактування поняття «фінансова безпека підприємства» (рис. 1.1).

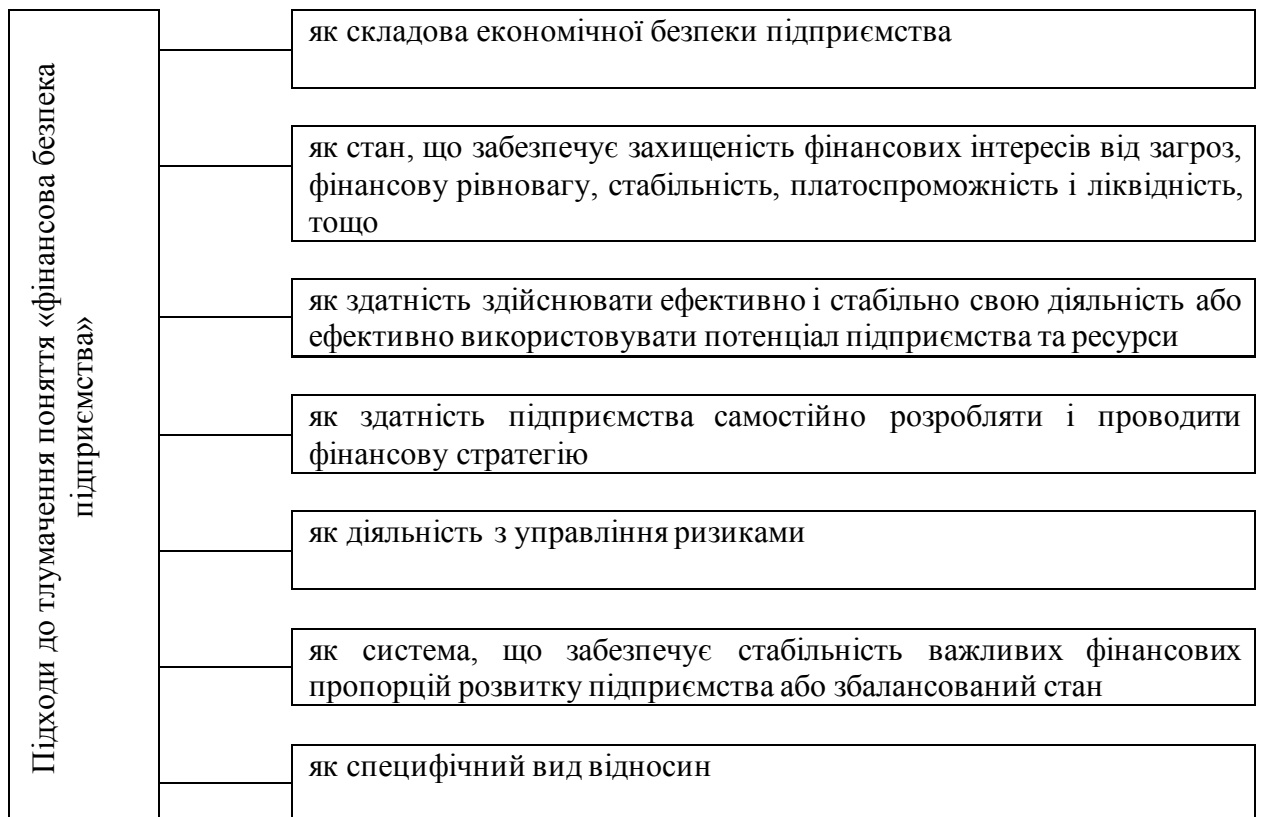

Рисунок 1.1. - Підходи до розуміння поняття «фінансова безпека підприємства»

Джерело: [27, с.15].

Отже різноманіття підходів щодо визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства» пояснюється його багатоаспектністю, але кожен із цих підходів комплексно не характеризує ту чи іншу істотну характеристику фінансової безпеки підприємства. Ґрунтовно дослідив істотні характеристики поняття «фінансова безпека підприємства» Бланк І.А. [8]. Він виділив наступні характеристики:

- 1) фінансова безпека підприємства - один з основних елементів економічної безпеки підприємства;
- 2) фінансова безпека підприємства може бути охарактеризована через систему абсолютних і відносних показників;

3) показники фінансової безпеки повинні мати нормативні значення (порогові), для того щоб дати оцінку фінансової стійкості підприємства;

4) фінансова безпека підприємства повинна забезпечувати розвиток і стійкість підприємства, стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства;

5) Система конкретного підприємства припускає диференційований рівень кількісних і якісних параметрів захищеності фінансових інтересів, адекватний його фінансовій філософії.

6) важливою цільовою спрямованістю системи фінансової безпеки підприємства є створення необхідних фінансових передумов стійкого зростання підприємства в поточному і перспективному періодах.

До складових фінансової безпеки підприємства відносять бюджетну (податкову), грошово-кредитну, валютну, банківську, інвестиційну, фондову та страхову (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Складові фінансової безпеки підприємства

Джерело: [40, с.19].

Як зазначають автори [12;16; 51], бюджетна складова фінансової безпеки суб'єкта підприємництва відповідає за його взаємовідносини з бюджетом

(сплата податків і зборів або отримання бюджетних кредитів чи бюджетного фінансування). Грошово-кредитна безпека підприємства пов'язана із залученням ним кредитів під операційну діяльність, виплатою заробітної плати, розрахунками з постачальниками та отриманням грошових коштів від покупців. Валютна безпека суб'єкта підприємництва має забезпечуватися при купівлі-продажі ним валюти, отриманні кредитів в іноземній валюті та при здійсненні розрахунків з іноземними споживачами чи постачальниками в іноземній валюті. Банківська складова фінансової безпеки підприємства залежить від його взаємовідносин з банками щодо залучення чи розміщення коштів тощо. Інвестиційна складова характеризує рівень безпеки суб'єкта підприємництва при здійсненні капітальних вкладень у його розвиток, у тому числі, за рахунок довгострокових кредитів. Страхова безпека пов'язана зі страхуванням майна чи результатів діяльності, безпечної праці і збереження здоров'я працівників. Фондову безпеку підприємства вбачають у його захищеності під час здійснення випуску чи продажу власних цінних паперів або купівлі цінних паперів інших підприємств [15, с.67].

Елементами, що становлять систему фінансової безпеки господарюючого суб'єкта, є [4, с.236]:

– елементи впливу, представлені фінансовими ресурсами, які є у розпорядженні підприємства, а також зовнішнім середовищем, що являє собою сукупність факторів, які впливають на процеси системи забезпечення фінансової безпеки і не піддаються прямому управлінню з боку її менеджменту;

– елементи забезпечення фінансової безпеки господарюючого суб'єкта (суб'єкти, інструменти та методи забезпечення фінансової безпеки);

– індикатори стану (рівня) фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

Система, що містить усі названі елементи, може забезпечити фінансову безпеку у тому разі, якщо вона дає змогу виявляти можливі загрози фінансовій безпеці підприємства і виробляти заходи щодо запобігання їм [33, с.201].

У частині загроз, то під загрозою фінансової безпеки підприємства розуміється сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку фінансовим інтересам підприємства [40, с.34].

Основні загрози фінансовій безпеці підприємства прийнято ділити на внутрішні і зовнішні. До внутрішніх загроз відноситься [5, с.80]:

- помилки в галузі управління фінансовими ресурсами підприємства;

- застаріла технічна база;

- неправильний вибір стратегії підприємства, і як наслідок неправильне управління та оптимізація ресурсним потенціалом підприємства, погана репутація підприємства.

До зовнішніх небезпек відносять [49, с.194]:

- загроза зростання інфляції в країні і нестабільність економіки країни і як наслідок криза;

- недостатньо розвинена нормативно-правова основа;

- невигодні умови кредитування для підприємств;

- підвищення рівня тіньової економіки в країні.

Загрози безпосередньо впливають на фінансову безпеку підприємства і тим самим знижують рівень економічної безпеки на підприємстві [32, с.32].

Фінансова безпека підприємства є складовою і важливою частиною економічної безпеки підприємства, що забезпечує стійкий стан і стабільність підприємства, а також захищеність її фінансових інтересів і ресурсів, при яких забезпечується можливість розвитку і зростання підприємства в умовах конкуренції [6, с.238].

Таким чином, на основі проведено аналізу наукових підходів до трактування поняття «фінансова безпека підприємства» та розглянутих його істотних характеристик, вважаємо за доцільне дати таке уточнене визначення: фінансова безпека підприємства – це стан захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, який забезпечує його самозбереження та розвиток у поточній та стратегічній перспективах.

1.2. Методичні підходи до оцінювання фінансової безпеки підприємства

Рівень фінансової безпеки організації залежить від того, наскільки ефективно його керівництво, фахівці і менеджери здатні уникати можливих загроз і ліквідувати небажані наслідки негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Оскільки підприємство є динамічною системою, тому і його фінансова безпека не є статичним явищем, що викликає потребу постійного моніторингу рівня фінансової безпеки підприємства. У загальному вигляді моніторинг фінансової безпеки підприємства можна побудувати або на основі комплексної оцінки або віддати пріоритет певній складовій фінансової безпеки і розглянути її більш детально. Вибір методу оцінки рівня фінансової безпеки має важливе практичне значення, оскільки спираючись на результати його застосування необхідно приймати управлінські рішення. Очевидно, що при помилковій оцінці та рішення будуть відповідні.

В економічній літературі існують різні підходи оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства: індикаторний; методи інтегральної оцінки фінансової безпеки; агрегатний; підхід на основі визначення ймовірності банкрутства [9; 18] (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 Методи оцінки та аналізу фінансової безпеки підприємства

Найменування методу		Трактування суті методу
1		2
Методи інтегральної оцінки фінансової безпеки підприємства	Ресурсно-функціональний метод оцінки фінансової безпеки	визначення рівня фінансової безпеки на основі оцінки ступеня використання фінансових ресурсів підприємства за кожною функціональною складовою, а потім експертним шляхом формувати інтегральний показник
	Програмно-цільовий метод оцінки фінансової безпеки	оцінка фінансової безпеки ґрунтується на інтегруванні сукупності показників, що визначають фінансову безпеку. При цьому використовується кілька рівнів інтеграції показників і такі методи їх аналізу як кластерний та багатовимірний аналіз
	Скоринговий метод оцінки (метод балів або ранговий метод) фінансової безпеки за показниками фінансового стану	базуються на підрахунку балів за кожною позицією показників, за якими оцінюється фінансова безпека. Скорингові методи включають в себе експертний аналіз, який передбачає опитування експертів (кваліфікованих фахівців) з подальшою математичною обробкою результатів дослідження. До групи скорингових методів оцінки можна віднести ранговий метод або метод балів

Продовж.табл.1.1

1		2
Індикаторні методи оцінки фінансової безпеки підприємства	Порівняльний метод оцінки фінансової безпеки	передбачає відбір ряду показників, так званих індикаторів, що можуть характеризувати рівень фінансової безпеки, та зіставлення їх фактичних значень із пороговими (критичними та нормальними).
	Метод оцінки фінансової безпеки підприємства за критерієм мінімізації сукупного збитку, який наноситься безпеці	розраховане таким способом значення часткового функціонального критерію фінансової безпеки відображає загальну ефективність заходів із забезпечення фінансової складової економічної безпеки, які вживаються з метою відвернення можливих збитків від негативних впливів
	Метод оцінки фінансової безпеки за критерієм достатності обігових коштів для здійснення господарської діяльності	оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства на основі аналізу його фінансової стабільності, ступінь якої визначається із врахуванням достатності оборотних коштів (власних та запозичених) для здійснення виробничо-збутової діяльності
	Метод оцінки фінансової безпеки підприємства за критерієм вартості підприємства	оцінка фінансової безпеки підприємства за критерієм його вартості, дає змогу оцінити фінансову безпеку з позиції можливості нарощувати капіталізацію підприємства, збільшувати його ринкову вартість
Агрегатний підхід	Обчислення оціночних агрегатів, що розраховуються на підставі фінансової звітності	побудова балансових моделей відповідності величини запасів джерелам формування. Оцінка здійснюється на основі аналізу фінансової стійкості підприємства, ступінь якої визначається виходячи з достатності обігових коштів (власних або позикових) для здійснення виробничо-збутової діяльності.
Методи аналізу банкрутства	Методи оцінки фінансової безпеки підприємства на основі аналізу банкрутства підприємства	можливість своєчасно виявляти факти фінансової неспроможності підприємства, що є одним із індикаторів фінансової безпеки. Зарубіжні моделі: Z-моделі Е. Альтмана, Модель У. Бівера, Модель Ж. Депаляна, Модель Р. Таффлера- Г. Тішоу, Модель Г. Спрінгейта, Модель Дж. Фулмера. Вітчизняні моделі: Модель Матвійчука, Метод Саблука, Модель Терещенка

Джерело: [7, с.27; 31, с.50].

Найбільш поширеним є індикаторний підхід, який полягає у виборі певних показників, що характеризують фінансову безпеку, і в порівнянні їх фактичних значень з граничними [58, с.310].

Індикаторний підхід, передбачає порівняння фактичних значень показників фінансової захищеності з граничними значеннями індикаторів. Під граничними значеннями індикаторів розуміють їх граничні величини, недотримання значень яких призводить до фінансової нестійкості, перешкоджає нормальному ходу розвитку різних елементів відтворення, призводить до формування негативних, руйнівних тенденцій. Система показників-індикаторів, які отримали кількісне вираження, дозволяє завчасно сигналізувати про небезпеку і вживати заходів щодо її попередження. Важливо підкреслити, що найвищий ступінь безпеки досягається за умови, що весь комплекс показників перебуває в межах допустимих меж своїх граничних (порогових) значень, а граничні значення одного показника досягаються не в шкоду іншим [47]. Отже, можна зробити висновок, що за межами значень порогових показників підприємство втрачає здатність до стійкості, динамічного саморозвитку, конкурентоспроможності на зовнішніх і внутрішніх ринках, стає об'єктом ворожого поглинання. Для розробки системи порогових значень фінансової безпеки підприємства, необхідно визначити показники, що характеризують безпеку і виявити їх кількісні значення. Використання цього підходу залежить в основному від визначення граничних значень, які змінюються в залежності від стану зовнішнього середовища, на яке підприємство майже не може впливати, а тільки пристосовується. В разі некваліфікованого визначення індикаторів рівень фінансової захищеності не буде відповідати дійсності, що спричиняє прийняття помилкових управлінських рішень.

В загальному вигляді до основних індикаторів фінансової безпеки відносяться показники майнового стану, ліквідності, фінансової незалежності, ділової активності, ефективної діяльності [7, с.27] (додаток Б). Ключовою проблемою застосування даного методу є визначення переліку індикаторів,

максимально інформативно відображає можливе вплив загроз, а також визначення граничних значень викреслених індикаторів з урахуванням галузевої приналежності і масштабів бізнесу. Як перевагою, так і недоліком індикаторного методу є деталізація складових. З одного боку стають зрозумілими чинники, що впливають на значення індикаторів. З іншого боку великий набір індикаторів, що різноспрямовано змінюються, ускладнює інтерпретацію і формулювання короткого і інформаційно ємного висновку про рівень фінансової безпеки підприємства [56, с.131].

Крім зазначених індикаторів, використовують також інші, але головну увагу приділяють граничним значенням. Для підприємств дуже важко визначити ці граничні рівні, і до того ж, вони будуть різними для кожного окремого підприємства. При цьому слід зазначити, що простого розрахунку і контролю цих індикаторів явно недостатньо для забезпечення фінансової безпеки підприємства. Як мінімум, для цього необхідно ще проводити їх аналіз і синтезувати управлінські рішення. В аналізі добре зарекомендували себе процедури «скорингу», які передбачають порівняння спостережуваних показників з базовими.

Деякі автори для оцінки фінансової безпеки пропонують застосовувати критерій «Мінімум сукупного збитку, який наноситься безпеці». Однак такий критерій дуже складно розраховувати через відсутність необхідних для цього бухгалтерських і статистичних даних. Для його використання потрібно введення додаткового обліку. У відсутності необхідних даних такий показник може розраховуватися тільки експертом, але в цьому випадку він має свої межі точності [41, с.160].

Методи інтегральної оцінки спрямовані на формування єдиного показника, в якому відтворюються значення інших часткових показників, скоригованих відповідно до їх вагомості й інших чинників. Інтегральний метод спрощує процедуру оцінки і дає змогу комплексно оцінити рівень фінансової безпеки підприємства, що залежить від багатьох складових. За допомогою цих методів можливо дослідити різні аспекти діяльності

підприємства та прилаштувати вибраний метод під конкретне підприємство, тому інтегральний підхід до оцінки фінансової безпеки є актуальним для підприємств будь-якої галузі [1, с.9].

До методів інтегральної оцінки можна віднести ресурсно-функціональний метод оцінки фінансової безпеки, програмно-цільовий метод оцінки фінансової безпеки і скоринговий метод оцінки за показниками фінансового стану (тобто метод балів, ранговий метод). Ресурсно-функціональний підхід передбачає здійснювати оцінку кожної функціональної складової фінансової безпеки, а потім визначити інтегральний показник експертним шляхом. При цьому функціональну структуру фінансової діяльності й, відповідно, фінансової безпеки підприємства визначають такі складові: бюджетна, грошово-кредитна, валютна, банківська, інвестиційна, фондова та страхова [16, с.13-14]. Такий підхід передбачає застосування експертних оцінок й обмежений у практичному використанні складними розрахунками через відсутність необхідних для оцінки фінансово-економічної безпеки бухгалтерських та статистичних даних.

Суть агрегатного підходу полягає в обчисленні оціночних агрегатів, що розраховуються на підставі фінансової звітності. Найпоширенішим прикладом використання агрегатного підходу під час оцінки фінансової безпеки є побудова балансових моделей відповідності величини запасів джерелам формування [55, с.201]. Оцінка здійснюється на основі аналізу фінансової стійкості підприємства, ступінь якої визначається виходячи з достатності обігових коштів (власних або позикових) для здійснення виробничо-збутової діяльності. За цим підходом виділяють п'ять рівнів фінансової безпеки: абсолютну (для функціонування підприємству достатньо власних оборотних коштів); нормальну (підприємство обходиться власними джерелами формування запасів і покриття витрат); хитку (підприємству недостатньо власних оборотних коштів і воно привертає середньо-і довгострокові позики і кредити); критичну (крім власних оборотних коштів, середньо-і

довгострокових позик і кредитів залучаються і короткострокові); кризову (підприємство знаходиться на межі банкрутства) [19, с.14].

Наступний підхід до оцінки фінансової безпеки підприємства заснований на оцінці ймовірності його банкрутства. У сучасній економічній літературі представлено значну кількість методик прогнозування банкрутства підприємства, які умовно можна поділити на дві групи: кількісні (модель Бівера, Таффлера та Тішоу, модель Альтмана, універсальна модель, модель R Давидової-Белікова та модель Терещенко); якісні (модель Аргенті) [60, с.33]. Методики прогнозування банкрутства підприємства систематизовані у додатку Б.

Отже, оцінка методичних підходів до аналізу рівня фінансової безпеки підприємств свідчить, що на практиці зустрічаються різні методики, які мають свої переваги та недоліки. При виборі методики оцінювання слід пам'ятати, що управління фінансовою безпекою підприємств залежить від обґрунтованого використання методів оцінки її рівня як бази й інструменту контролю, планування та здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства. Діяльності підприємств властиві різні загрози, тому з метою визначення поточного рівня фінансової безпеки підприємства доцільно проводити детальний аналіз загроз негативних впливів на фінансову безпеку підприємств і можливих збитків, а також існуючої на підприємствах системи аналізу для оцінювання результатів його діяльності.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НА ДП «НОВОУШИЦЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»

2.1. Аналіз факторів, що визначають фінансову безпеку ДП «Новоушицьке лісове господарство»

Державне підприємство «Новоушицьке лісове господарство» засновано 28 жовтня 1996 року, належить до сфери управління Державного Агентства Лісових Ресурсів України. У прямому підпорядкуванні підприємство знаходиться у Хмельницького обласного управління лісового та мисливського господарства. Підприємство здійснює свою діяльність на комерційній осевої відповідно до чинного законодавства України та Статуту.

Майно підприємства перебуває у державній власності і закріплюється за ним на праві господарського відання. Підприємство діє на принципах повної господарської самостійності та самоокупності, самостійно планує свою діяльність, несе відповідальність за її наслідки та виконання зобов'язань перед бюджетом, державними цільовими фондами і контрагентами. Розмір статутного капіталу складає 1793800 грн. ДП «Новоушицьке лісове господарство» (лісомеліоративна станція) було організоване в 1977 році згідно наказу Міністерства лісового господарства №7 від 13.01.77 р. на базі частини лісів Ярмолицького та Кам'янець-Подільського держлісгоспів з метою проведення лісовідновлювальних заходів вздовж Дністровського водосховища та здійснення заходів боротьби з водною ерозією.

До структури підприємства входять Браїлівське, Новоушицьке, Струзьке, Зеленокуриловецьке лісництва та Декоративний розсадник. Розглянемо детальніше структурні органи, що входять до складу ДП «Новоушицьке лісове господарство» (додаток Г).

Головним напрямком діяльності підприємства є створення нових лісів. Лісівники Новоушиччини багато років у спеціалізованому декоративному

розсаднику, який є одним з кращих в Україні, вирощують сотні видів та форм хвойних і листяних порід, чагарників, витких та ґрунтопокровних рослин.

Метою діяльності ДП «Новоушицьке лісове господарство» є: ведення лісового господарства, охорони, захисту, раціонального використання та відтворення лісів, що перебувають у користуванні підприємства; одержання прибутку від комерційної діяльності. Одне з першочергових завдань ДП «Новоушицьке лісове господарство» – проведення лісовідновлювальних заходів. Для досягнення своєї мети підприємство здійснює такі напрямки діяльності:

1. проведення лісовідновлювальних заходів здовж Дністровського водосховища;
2. здійснення заходів боротьби з водною ерозією
3. реалізація продукції (лісових культур);
4. проведення заходів з відновлення лісі, підвищення їх продуктивності та поліпшення якісного складу, збереження біотичного та іншого природного розмаїття в лісах;
5. здійснення заходів із заміни малоцінних низькопродуктивних насаджень на високопродуктивні, здійснення заходів з лісорозведення, насамперед на низькопродуктивних та непридатних для використання в сільському господарстві землях;
6. облік і використання лісових ресурсів;
7. забезпечення охорони лісів;
8. організація лісо насінневої справи і лісових розсадників;
9. збереження та посилення захисних властивостей лісів та ін.

У господарстві нараховується понад 500 видів і форм, напрацьовано цінний досвід вкорінення живцями, розмноження насінням та щепленням. Така продукція поставляється до країн СНД, у Чехію, Францію: завдяки багатим глинистим ґрунтам рослини легко пересаджуються, приживляються і дають добрий приріст. Останнім часом колекція декоративних рослин поповнилась цінними, гарно квітучими – з асортименту кращих закордонних

фірм. У Струзькому лісництві діє тваринницька ферма, працює цех переробки деревини, який випускає ламель, паркетні заготовки, інші пиломатеріали. У Зеленокуреливецькому та Струзькому лісництвах функціонує пасіка на 100 бджолосімей. Реалізація виробленої продукції дає додаткові кошти, які спрямовуються на вдосконалення ведення лісового господарства. Відмітимо, що підприємство займається продажем такої продукції:

- посадковий матеріал декоративного типу (хвойні дерева, листяні дерева, листяні кущі, щеплені дерева та кущі, вкорінені живці хвойних порід, вкорінені живці листяних порід);
- новорічні ялинки;
- дрова (дров'яна деревина непромислового використання для населення).

В організаційній структурі управління ДП «Новоушицьке лісове господарство» можна виділити три рівні управління (додаток Д). Вищим органом управління є директор, який є одночасно за посадою державним інспектором по контролю за станом використання, охоронною і захистом лісів. Директор самостійно вирішує питання діяльності держлісгоспу, за винятком тих, які віднесені статутом до компетенції Державного агентства лісових ресурсів України. Керівник несе повну відповідальність за стан і діяльність підприємства, розпоряджається коштами і майном відповідно до чинного законодавства. Головний лісничий підприємства є першим заступником директора.

За типом організаційної структури підприємства – це лінійно-функціональна структура, яка повністю відповідає вимогам, що ставляться ринком до такого типу підприємств.

Аналіз фінансової безпеки підприємства потребує створення алгоритму дій, що дозволить забезпечити достовірність, безперервність та об'єктивність отриманих результатів. Таким чином, зміст і послідовність здійснення аналізу фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство» складатиметься із послідовних етапів (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1 Зміст і послідовність аналізу стану фінансової безпеки на ДП «Новоушицьке лісове господарство»

Етап	Зміст етапу аналізу
1.	Ідентифікація підприємства (господарюючого суб'єкта) – об'єкту аналізу
2.	Формування системи техніко-економічних показників оцінки стану фінансової безпеки підприємства з урахуванням його специфіки
3.	Збір і підготовка інформації, що характеризує стан об'єкту аналізу
4.	Виявлення (визначення) чинників, які характеризують напрями розвитку підприємства
5.	Розрахунок фінансових показників підприємства на всю глибину прогнозного періоду
6.	Прогнозування сценаріїв або стратегій розвитку підприємства
7.	Проведення аналізу отриманих результатів показників системи фінансової безпеки підприємства

Джерело: складено автором.

Проаналізуємо основні техніко-економічні показники діяльності підприємства за 5 років, їх динаміку наведено у таблиці Е.1 додатку Е. Як свідчать дані таблиці А.1, чистий дохід у 2016 році збільшився на 28 %, у 2017 році на 57 %, у 2018 році на 24 % та у 2019 році на 4 %. Таким чином, можна стверджувати, що підприємство продовжує нарощувати обсяги виробництва протягом досліджуваних періодів, проте їх відсоткове відношення стає меншим із кожним роком.

Середньоспискова чисельність зменшилась у 2016 році на 1 % (1 особа), у 2017 році на 5 % (4 особи), протягом 2018 року збільшується на 5 % (4 особи) та у 2019 році збільшується на 2 % (2 особи). Середньорічний виробіток продовж визначених років зростає, у 2016 році на 30 %, у 2017 році на 65 %, у 2018 році на 18 %, у 2019 році на 2 %. Фонд оплати праці впродовж 2016 року зріс на 28 %, 2017 року на 51 %, 2018 року на 29 % та 2019 року 3 %.

Обсяг середньомісячної заробітної плати одного працівника у 2016 році виріс на 30 %, у 2017 році зріс на 59 %, у 2018 році виріс на 23 % та у 2019 році

також на 1 %. Собівартість реалізованої продукції зросла у 2016 році на 32 %, впродовж 2017 року на 67 %, 2018 року на 23 % та 2019 року на 3 %. Чистий прибуток у 2016 році становив 169 тис. грн. та зменшився у порівнянні із 2015 роком на 76 %, у 2017 році зростання становило 170 %, у 2018 році обсяг чистого прибутку зріс на 30 %, а у 2019 році збільшився на 10 %.

Рентабельність продажу значно зменшилась у 2016 році на 87 %, що пов'язано із зменшенням чистого прибутку у значних обсягах, у 2017 році зростання становило 200 %, у 2018 та 2019 роках змін не відбулось та показник складав 3 %. Рентабельність реалізованої продукції, робіт, послуг також значно зменшилась у 2016 році на 82 %, у 2017 році відбулось зростання на 50 %, у 2018 році також відбулось зростання на 33 %, впродовж наступного року змін не відбулось.

Середньорічна вартість основних засобів у 2016 р. зросла на 20 %, у 2017 році збільшилась на 91 %, у 2018 році зросла на 42 % та у 2019 році виросла на 1 %. У свою чергу рівень фондівдачі зріс у 2016 р. на 6 %, у 2017 році зменшився на 18 %, у 2018 р. зменшився на 13 %, у 2019 році відбулось зростання на 3 %. Загалом за даними аналізу основних техніко-економічних показників підприємства можна стверджувати, що діяльність ДП «Новоушицьке лісове господарство» є прибутковою протягом усіх досліджуваних років, про що свідчать показники обсягу чистого прибутку, а також показники рентабельності.

Для оцінки рівня фінансової безпеки можна обрати велику сукупність показників, кожна група яких характеризує той чи інший аспект діяльності підприємства. Особливо такий вибір є важливим при використанні функціонального підходу, що характеризується широтою сприйняття самої сутності фінансової безпеки.

Водночас вибір критеріїв оцінки рівня фінансової безпеки також залежить і від можливості суб'єктивної інтерпретації. Чим більшою є така можливість, тим менш достовірною може бути кількісна оцінка рівня фінансової безпеки. З цієї точки зору найбільш пріоритетними є фактичні

показники розвитку діяльності підприємства, що найбільш достовірно характеризують рівень фінансової безпеки.

Джерелами інформації для аналізу та оцінки фінансової безпеки можуть бути: фінансова звітність підприємства, перелік основних ризиків у діяльності підприємства; сукупність отриманих прогнозних оцінок; контрольно-ревізійні матеріали; інсайдерська інформація конкурентного середовища; офіційні статистичні дані; інформаційні матеріали державних органів та органів охорони правопорядку тощо.

Оскільки для ґрунтовного аналізу наявних чи можливих ризиків на підприємстві необхідно проаналізувати основні фінансові показники підприємства. Таким чином, для оцінки ефективності діяльності роботи підприємства застосуємо комплексну оцінку фінансового стану, результати якого представлені у таблиці Ж.1. Проаналізуємо результати обрахунку показників майнового стану підприємства.

Коефіцієнт зносу основних засобів протягом досліджуваних періодів зменшується, проте помітне зростання у 2019 році на 0,03, нормативне значення цього показника вказує на необхідність його зменшення, таким чином можна стверджувати про наявність оновлення необоротних виробничих активів. Коефіцієнт оновлення основних засобів збільшився протягом 2017 року, що свідчить про інтенсифікацію процесів оновлення основних засобів, проте протягом 2018 та 2019 року даний показник зменшився на 0,17 та 0,5, що є негативною тенденцією. Коефіцієнт вибуття основних засобів протягом 2015 та 2019 років є більшим за коефіцієнт оновлення, таким чином має місце звужене відтворення основних засобів.

Проведемо аналіз ліквідності підприємства за основними показниками, так, коефіцієнт покриття (поточної ліквідності) відповідає нормативному значенню протягом усіх визначених періодів та є більшим 1, проте продовжує зменшуватись, такий рівень показника вказує, що ДП «Новоушицьке лісове господарство» в змозі покрити всі свої зобов'язання.

Коефіцієнт швидкої ліквідності протягом досліджуваних років є

більшим за нормативне значення 0,6-0,8, проте протягом наступних років продовжив зростати, таке значення цього показника свідчить про спроможність підприємства погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних коштів поточні зобов'язання. Коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом 2015-2019 рр. зменшується, таке значення потребує від ДП «Новоушицьке лісове господарство» залучати позикові кошти, реалізувати частину зайвих активів для збільшення суми найбільш ліквідних активів.

Чистий оборотний капітал протягом 2015-2018 рр. років зростав та зменшився у 2019 році, є більшим за нормативне значення, що свідчить про те, що підприємство здатне погасити власні поточні зобов'язання, та має фінансові ресурси для розширення діяльності та інвестування.

Проаналізуємо показники платоспроможності ДП «Новоушицьке лісове господарство», коефіцієнт платоспроможності (автономії) є більшим за нормативне значення 0,5, та зростає у 2019 році, його значення 0,66 у 2019 році свідчить про те, що підприємство здатне профінансувати 66 % активів за рахунок власного капіталу. Оскільки ДП «Новоушицьке лісове господарство» за КВЕД:2010 займається лісовим господарством та лісозаготівлею, а нормативне значення даного показника для різних сфер діяльності відрізняється (0,5 та 0,3 відповідно), тому можна стверджувати, що таке його значення у 2019 році знаходиться у межах норми. Коефіцієнт фінансування (фінансової стабільності) вказує, що на кожен гривню зобов'язань ДП «Новоушицьке лісове господарство» припадає у 2019 році 1,91 грн. власного капіталу. Оскільки підприємство займається лісовим господарством, а нормативне значення для нього складає > 1 , можна стверджувати, що протягом усіх досліджуваних періодів значення показника відповідало нормативному. У 2019 році помітна тенденція до зростання на 0,06.

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами протягом усіх років зменшувався та значення протягом усіх років даного показника знаходилось у межах норми ($> 0,1$), таким чином, підприємство є фінансово стійким та здатне проводити активну діяльність навіть в умовах відсутності

доступу до позикових коштів та зовнішніх джерел фінансування підприємства.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу протягом 2016-2017 рр. збільшувався, проте протягом 2018-2019 рр. зменшується, проте знаходиться в межах нормативного значення (0,1), що свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних активів.

Проаналізуємо показники ділової активності ДП «Новоушицьке лісове господарство», коефіцієнт оборотності активів протягом аналізованих років продовжує зростати, що свідчить про позитивну тенденцію до ефективного використання обмежених ресурсів. Відповідно на кожну гривню використаних активів підприємством 3,52 грн. товарів у 2019 році. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості мав тенденцію до зменшення у 2018-2019 роках, значення даного коефіцієнта у 2019 році 48,02 знаходиться в межах нормативного значення. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості також має тенденцію до зменшення у 2018-2019 роках.

Строк погашення дебіторської заборгованості у 2018 та 2019 роках зростає, збільшення показника говорить про те, що клієнти відволікають фінансові ресурси на довший термін. Строк погашення кредиторської заборгованості у 2018 та 2019 роках зростає, що свідчить про те. Що підприємство використовує фінансові ресурси постачальників і підрядників протягом більш тривалого періоду часу. Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів зростає протягом усіх досліджуваних років, що є позитивним результатом і свідчить про ефективну діяльність підприємства з закупівлі сировини та збуту готової продукції. Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) схильний до збільшення у 2019 році, помітне його зменшення у 2017 та 2018 рр., його зростання є позитивною тенденцією, таким чином станом на 2019 рік на 1 грн. основних засобів було виготовлено 11,07 грн. готової продукції. Коефіцієнт оборотності власного капіталу зростав в усіх досліджуваних періодах, що свідчить про ефективне використання власного капіталу та постійну оптимізацію роботи підприємства.

Проаналізуємо показники рентабельності ДП «Новоушицьке лісове господарство», коефіцієнт рентабельності активів у динаміці зростає у 2017, 2018 та 2019 роках, його фактичне значення є більшим за 0, що є позитивним результатом. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу також динаміці зростає у 2017, 2018 та 2019 роках, що пов'язане із збільшенням обсягу чистого прибутку у динаміці. Коефіцієнт рентабельності діяльності має тенденцію до зростання у 2017, 2018 та 2019 рр., що є позитивним показником, оскільки зростання даного показника свідчить про зростання ефективності господарської діяльності, таке його значення зумовлене зростанням чистого прибутку у 2017, 2018 та 2019 рр. Коефіцієнт рентабельності продукції пов'язує оцінку ефективності операційної та стратегічної діяльності суб'єкта.

У співвідношенні із показниками рентабельності капіталу дає змогу оцінити взаємний вплив операційної та фінансової діяльності при формуванні фінансової ефективності суб'єкта, частково долає інформативний недолік коефіцієнта постійності активів, він також має аналогічну тенденцію до попереднього показника, відповідає нормативному значенню >0 .

Отже, аналіз основних факторів фінансової безпеки свідчить про достатньо міцний фінансовий стан підприємства, про що свідчить перебування фінансових коефіцієнтів в межах порогових значень. На підвищену увагу заслуговують показники майнового стану, що вказують на повільне оновлення основних засобів та їх знос, що може призводити до необхідності здійснення капітальних вкладень, а отже – погіршення грошово-кредитної складової фінансової безпеки підприємства, зростання витрат на оплату відсотків (у випадку використання банківських кредитів) або інвестиційної безпеки, необхідності пошуку інвестиційних коштів, обґрунтування інвестиційних проектів тощо. Також, показники рентабельності є хоча і позитивними, однак значення не перевищують 10%, тобто по суті рентабельність покриває інфляційне зростання цін на сировину (матеріалу, енергію тощо).

2.2. Оцінка стану фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство»

На сучасному етапі розвитку концепції забезпечення фінансової безпеки, значна увага приділяється методикам її оцінювання на рівні окремого господарюючого суб'єкта, проте досі у фаховій літературі не вироблено єдиного комплексного методичного підходу до її оцінки та аналізу.

Розглянемо методику комплексної оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, запропоновану в роботі Ю. Б. Кракос та Р. О. Разгон [26, с. 95]. Згідно з нею інтегральний показник фінансової безпеки підприємства можна визначати в балах як суму відповідних комплексних показників: оцінки ефективності управління, оцінки платоспроможності та фінансової стійкості, ділової активності, ринкової стійкості, інвестиційної привабливості.

Отримані результати розрахованих показників фінансової безпеки підприємства за її окремими складовими оцінимо в межах індикаторної методики оцінки рівня складових фінансової безпеки згідно із нормативними (граничними) значеннями вихідних показників за формулою (2.1) [38, с. 114]:

$$x_i = \left(\frac{P_i^{\Phi}}{P_i^{\text{H}}} \right)^k \quad (2.1):$$

де x_i – ступінь відхилення фактичного значення i -го показника від його нормативного (граничного) значення;

$P_i^{\Phi}, P_i^{\text{H}}$ – відповідно фактичне та нормативне значення i -го показника;

k – показник ступеня.

Показник ступеня k у формулі 2.1. набуває два значення: якщо напрямком оптимізації вихідного показника є його збільшення, він дорівнює 1, якщо зменшення – він дорівнює -1.

Математичне виведення оцінок складових фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство» $I_{\text{ФС}}, I_{\text{Л}}, I_{\text{ДА}}, I_{\text{Р}}$ через окремі індикатори відбувається за формулою 2.2 [38, с. 115]:

$$I_j = \sum_{i=1}^n x_{ij} \times a_{ij} \quad (2.2):$$

де j – інтегральна оцінка j -тої складової фінансової безпеки підприємства;

x_{ij} – i -тий індикатор j -тої складової;

a_{ij} – ваговий коефіцієнт i -того індикатора в оцінці j -тої складової;

n – кількість індикаторів j -тої складової.

Вагові коефіцієнти кожного з індикаторів можна визначати експертним шляхом з урахуванням їх пріоритетності. За результатами проведеного дослідження значення цих коефіцієнтів можуть бути наступними (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 Граничні значення та вагові частки вихідних показників оцінки рівня фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство»

Складові фінансової безпеки підприємства	Показник	Вагова частка	Граничне значення
Аналіз фінансової стійкості (І _{ФС})	Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами (К _{ЗВОК})	0,35	0,1
	Коефіцієнт фінансової стійкості (автономії) (К _А)	0,15	0,85
Аналіз ліквідності (І _Л)	Коефіцієнт покриття (К _П)	0,50	1,25
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (К _{АЛ})	0,20	0,275
Аналіз ділової активності (І _{ДА})	Коефіцієнт оборотності активів (О _А)	0,50	0,3
	Коефіцієнт оборотності основних засобів (О _{ОЗ})	0,30	1,5
	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (О _{ВК})	0,20	1
Аналіз рентабельності (І _Р)	Рентабельність активів (Р _А)	0,45	0,1
	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (Р _{ВК})	0,35	0,15
	Коефіцієнт рентабельності продукції (Р _П)	0,20	0,2

Примітка. Складено автором за джерелом [38, с.114].

Згідно із логічно побудованими етапами обраної методики розрахунку інтегрального показника рівня фінансової безпеки підприємства, розрахуємо ступінь відхилення фактичного значення i -го показника від його нормативного (граничного) значення. Розрахуємо ступінь відхилення

показників фінансової стійкості за 2015-2019 рр. відповідно, а саме коефіцієнта забезпечення власними обіговими коштами:

$$x(K_{ЗВОК})_{2015} = \left(\frac{0,89}{0,1} \right)^1 = 8,87; \quad x(K_{ЗВОК})_{2016} = 8,79;$$

$$x(K_{ЗВОК})_{2017} = 8,49; \quad x(K_{ЗВОК})_{2018} = 8,13; \quad x(K_{ЗВОК})_{2019} = 7,15.$$

Розрахуємо ступінь відхилення коефіцієнта фінансової стійкості (автономії):

$$x(K_A)_{2015} = \left(\frac{0,89}{0,85} \right)^1 = 1,05; \quad x(K_A)_{2016} = 1,01; \quad x(K_A)_{2017} = 0,84;$$

$$x(K_A)_{2018} = 0,76; \quad x(K_A)_{2019} = 0,77.$$

Обрахуємо ступінь відхилення показників фінансової ліквідності ДП «Новоушицьке лісове господарство», а саме коефіцієнта покриття:

$$x(K_{II})_{2015} = \left(\frac{8,89}{1,25} \right)^1 = 7,11; \quad x(K_{II})_{2016} = 6,60; \quad x(K_{II})_{2017} = 5,31;$$

$$x(K_{II})_{2018} = 4,27; \quad x(K_{II})_{2019} = 2,81.$$

Визначимо ступінь відхилення коефіцієнта абсолютної ліквідності:

$$x(K_{АЛ})_{2015} = \left(\frac{1,66}{0,275} \right)^1 = 6,05; \quad x(K_{АЛ})_{2016} = 8,54; \quad x(K_{АЛ})_{2017} = 4,661;$$

$$x(K_{АЛ})_{2018} = 3,19; \quad x(K_{АЛ})_{2019} = 2,21.$$

Розрахуємо ступінь відхилення показників ділової активності за 2015-2019 рр. відповідно, а саме коефіцієнта оборотності активів:

$$x(O_A)_{2015} = \left(\frac{2,16}{0,3} \right)^1 = 7,20; \quad x(O_A)_{2016} = 8,24; \quad x(O_A)_{2017} = 10,55;$$

$$x(O_A)_{2018} = 11,39; \quad x(O_A)_{2019} = 11,73.$$

Визначимо ступінь відхилення коефіцієнта оборотності основних засобів:

$$x(O_{O3})_{2015} = \left(\frac{14,14}{1,5}\right)^1 = 9,42; \quad x(O_{O3})_{2016} = 10,02; \quad x(O_{O3})_{2017} = 8,22;$$

$$x(O_{O3})_{2018} = 6,72; \quad x(O_{O3})_{2019} = 7,38.$$

Розрахуємо ступінь відхилення коефіцієнта оборотності власного капіталу:

$$x(O_{BK})_{2015} = \left(\frac{2,43}{1}\right)^1 = 2,43; \quad x(O_{BK})_{2016} = 2,88; \quad x(O_{BK})_{2017} = 4,41;$$

$$x(O_{BK})_{2018} = 5,26; \quad x(O_{BK})_{2019} = 5,36.$$

Розрахуємо ступінь відхилення показників рентабельності, а саме коефіцієнта рентабельності активів:

$$x(P_A)_{2015} = \left(\frac{0,17}{0,1}\right)^1 = 1,75; \quad x(P_A)_{2016} = 0,37; \quad x(P_A)_{2017} = 0,82;$$

$$x(P_A)_{2018} = 0,92; \quad x(P_A)_{2019} = 1,01.$$

Розрахуємо ступінь відхилення коефіцієнта рентабельності власного капіталу:

$$x(P_{BK})_{2015} = \left(\frac{0,20}{0,15}\right)^1 = 1,31; \quad x(P_{BK})_{2016} = 0,29; \quad x(P_{BK})_{2017} = 0,76;$$

$$x(P_{BK})_{2018} = 0,95; \quad x(P_{BK})_{2019} = 1,02.$$

Визначимо ступінь відхилення коефіцієнта рентабельності продукції:

$$x(P_{II})_{2015} = \left(\frac{0,11}{0,2}\right)^1 = 0,57; \quad x(P_{II})_{2016} = 0,10; \quad x(P_{II})_{2017} = 0,17;$$

$$x(P_{II})_{2018} = 0,18; \quad x(P_{II})_{2019} = 1,19.$$

За результатами отриманих ступенів відхилення коефіцієнтів фінансової безпеки можемо здійснити обрахунок та вивести оцінки складових фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство» за даними формули 2.2. Зокрема, розрахуємо інтегральну оцінку j-тої складової фінансової безпеки ДП

«Новоушицьке лісове господарство» для показників фінансової стійкості:

$$I_{\Phi C(2015)} = 8,87 \times 0,35 + 1,05 \times 0,15 = 3,26;$$

$$I_{\Phi C(2016)} = 8,79 \times 0,35 + 1,01 \times 0,15 = 3,23;$$

$$I_{\Phi C(2017)} = 8,49 \times 0,35 + 0,84 \times 0,15 = 3,10;$$

$$I_{\Phi C(2018)} = 8,13 \times 0,35 + 0,76 \times 0,15 = 2,86;$$

$$I_{\Phi C(2019)} = 7,15 \times 0,35 + 0,77 \times 0,15 = 2,62.$$

Розрахуємо інтегральну оцінку j-тої складової фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство» для показників ліквідності:

$$I_{L(2015)} = 7,11 \times 0,5 + 6,05 \times 0,20 = 4,77;$$

$$I_{L(2016)} = 6,60 \times 0,5 + 8,54 \times 0,20 = 5,01;$$

$$I_{L(2017)} = 5,31 \times 0,5 + 4,66 \times 0,20 = 3,59;$$

$$I_{L(2018)} = 4,27 \times 0,5 + 3,19 \times 0,20 = 2,77;$$

$$I_{L(2019)} = 2,81 \times 0,5 + 2,21 \times 0,20 = 1,90.$$

Розрахуємо інтегральну оцінку j-тої складової фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство» для показників ділової активності:

$$I_{ДА(2015)} = 7,20 \times 0,5 + 9,42 \times 0,30 + 2,43 \times 0,20 = 6,91;$$

$$I_{ДА(2016)} = 8,24 \times 0,5 + 10,02 \times 0,30 + 2,88 \times 0,20 = 7,70;$$

$$I_{ДА(2017)} = 10,55 \times 0,5 + 8,22 \times 0,30 + 4,41 \times 0,20 = 8,62;$$

$$I_{ДА(2018)} = 11,39 \times 0,5 + 6,72 \times 0,30 + 5,26 \times 0,20 = 8,76;$$

$$I_{ДА(2019)} = 11,73 \times 0,5 + 7,38 \times 0,30 + 5,36 \times 0,20 = 9,15.$$

Розрахуємо інтегральну оцінку j-тої складової фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство» для показників рентабельності:

$$I_{P(2015)} = 1,75 \times 0,45 + 1,31 \times 0,35 + 0,57 \times 0,20 = 1,36;$$

$$I_{P(2016)} = 0,37 \times 0,45 + 0,29 \times 0,35 + 0,10 \times 0,20 = 0,29;$$

$$I_{P(2017)} = 0,82 \times 0,45 + 0,76 \times 0,35 + 0,17 \times 0,20 = 0,67;$$

$$I_{P(2018)} = 0,92 \times 0,45 + 0,95 \times 0,35 + 0,18 \times 0,20 = 0,78;$$

$$I_{P(2019)} = 1,01 \times 0,45 + 1,02 \times 0,35 + 0,19 \times 0,20 = 0,85.$$

В результаті проведених розрахунків можемо обрахувати інтегральну оцінку фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство» за формулою [38, с. 115]:

$$I_{\text{ФБП}} = I_P \times b_P + I_{\text{ДА}} \times b_{\text{ДА}} + I_L \times b_L + I_{\text{ФС}} \times b_{\text{ФС}} \quad (2.3.)$$

де $I_{\text{ФБП}}$ – інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки підприємства;

I_P , $I_{\text{ДА}}$, I_L , $I_{\text{ФС}}$, – інтегральні показники відповідно рентабельності діяльності, ділової активності, ліквідності, фінансової стійкості, інвестиційної привабливості;

b_P , $b_{\text{ДА}}$, b_L , $b_{\text{ФС}}$, – вагові коефіцієнти складових фінансової безпеки підприємства в її інтегральній оцінці.

Згідно із даною методикою вагові коефіцієнти складових фінансової безпеки підприємства набувають визначених значень (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3. Значення вагових коефіцієнтів складових фінансової безпеки підприємства в її інтегральній оцінці

Складові фінансової безпеки підприємства	Вагова частка
Аналіз фінансової стійкості ($b_{\text{ФС}}$)	0,26
Аналіз ліквідності (b_L)	0,22
Аналіз ділової активності ($b_{\text{ДА}}$)	0,18
Аналіз рентабельності (b_P)	0,24

Примітка. Складено автором за джерелом [38, с.114].

Згідно із отриманими даними та даними таблиці 2.3. проведемо розрахунок інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки ДП «Новоушицьке

лісове господарство»:

$$I_{\text{ФБП}(2015)} = 1,36 \times 0,24 + 6,91 \times 0,18 + 4,77 \times 0,22 + 3,26 \times 0,26 = 3,47;$$

$$I_{\text{ФБП}(2016)} = 0,29 \times 0,24 + 7,70 \times 0,18 + 5,01 \times 0,22 + 3,23 \times 0,26 = 3,40;$$

$$I_{\text{ФБП}(2017)} = 0,67 \times 0,24 + 8,62 \times 0,18 + 3,59 \times 0,22 + 3,10 \times 0,26 = 3,31;$$

$$I_{\text{ФБП}(2018)} = 0,78 \times 0,24 + 8,76 \times 0,18 + 2,77 \times 0,22 + 2,86 \times 0,26 = 3,12;$$

$$I_{\text{ФБП}(2019)} = 0,85 \times 0,24 + 9,15 \times 0,18 + 1,90 \times 0,22 + 2,62 \times 0,26 = 2,95.$$

Отримані вихідні значення інтегральної оцінки порівняємо із нормативними значеннями (табл. 2.4.):

Таблиця 2.4 Нормативні значення інтегральної оцінки фінансової безпеки підприємства

Значення	Сутність
$I_{\text{ФБП}} \geq 1,5$	рівень фінансової безпеки підприємства високий
$1 \leq I_{\text{ФБП}} < 1,5$	фінансова безпека підприємства має достатній рівень
$0,5 \leq I_{\text{ФБП}} < 1$	критичний, існує загроза втрати фінансової безпеки
$I_{\text{ФБП}} < 0,5$	підприємство є фінансово небезпечним

Примітка. Складено автором за джерелом [38, с.114].

Проаналізуємо отримані результати обрахунку інтегральної оцінки фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство» та згрупуємо їх для наочності у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 Рівень фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство»

Значення	Рівень ФБП
$I_{\text{ФБП}}(2015) = 3,47$	рівень фінансової безпеки підприємства високий
$I_{\text{ФБП}}(2016) = 3,40$	рівень фінансової безпеки підприємства високий
$I_{\text{ФБП}}(2017) = 3,31$	рівень фінансової безпеки підприємства високий
$I_{\text{ФБП}}(2018) = 3,12$	рівень фінансової безпеки підприємства високий
$I_{\text{ФБП}}(2019) = 2,95$	рівень фінансової безпеки підприємства високий

Примітка. Складено автором.

За даними таблиці 2.5.можемо зробити висновок про те, що протягом досліджуваних 2015-2019 рр. фінансова безпека на ДП «Новоушицьке лісове

господарство» знаходилась на високому рівні, адже фактичне значення було більшим за нормативне 1,5. У динаміці значення показника дещо зменшується, що помітно на рисунку 2.1.

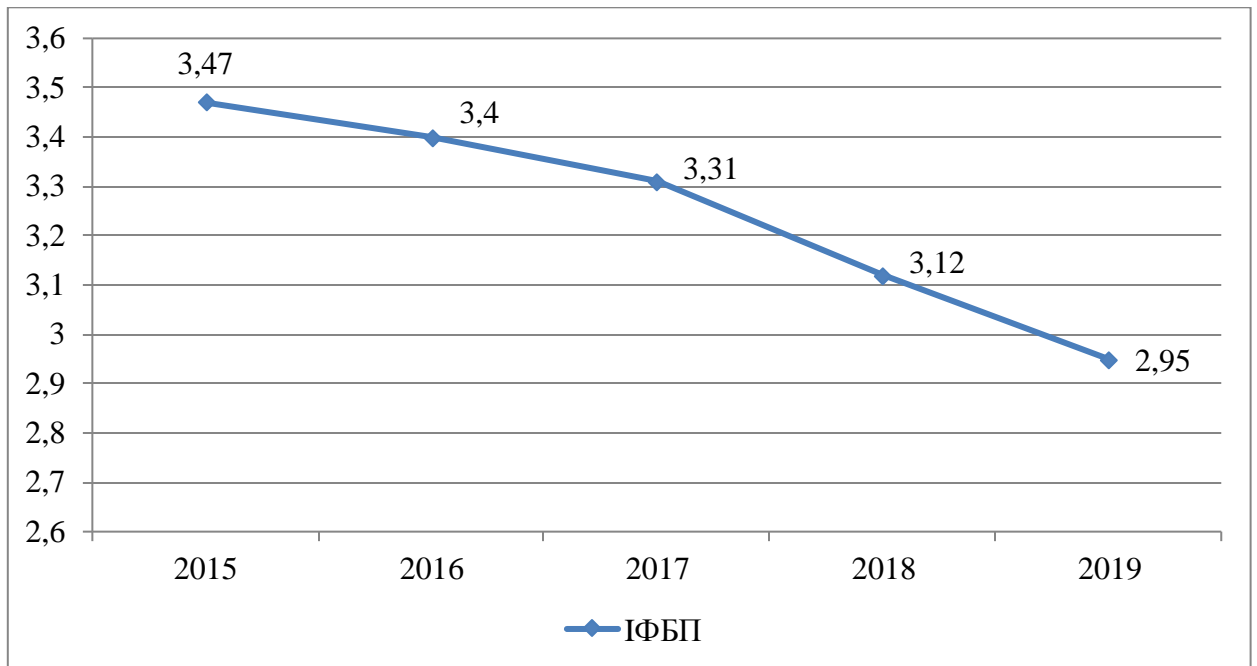

Рисунок 2.1 - Фактичні значення інтегрального показника фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство» за 2015-2019 рр. (методика Ю. Б. Кракоса та Р. О. Разгона)

Примітка. Складено автором.

Аналізуючи динаміку розрахованого показника помітна тенденція до його спаду, основними причинами якої є:

- зменшення обсягів чистого прибутку у динаміці порівняно із 2015 роком;
- збільшенням обсягів поточних зобов'язань у динаміці, що вплинуло на результати розрахунку коефіцієнта покриття;
- зменшення обсягів грошових коштів та їх еквівалентів.

Провівши розрахунки фінансових показників діяльності ДП «Новоушицьке лісове господарство» та інтегрального показника оцінки фінансової безпеки можна зробити висновок про ефективну фінансово-господарську діяльність підприємства, його прибутковість та потенціал до нарощування основної діяльності, виявлено тенденцію до зниження

інтегрального показника фінансової безпеки, що потребує застосування превентивних заходів із його підвищення у перспективі.

Для більш точних висновків стосовно рівня фінансової безпеки на ДП «Новоушицьке лісове господарство» вважаємо за необхідне скористатись іншими методиками її обрахунку, а саме Єрмошенко М. М. та Горячева К. С. [15, с.45] серед методів оперативної оцінки рівня фінансової безпеки підприємства пропонують використовувати метод оцінки забезпеченості фінансовими ресурсами випуску і продажу продукції за наступною формулою [15, с. 196]:

$$K_{\text{ФБП}} = 1 - (P_{\text{П}} - P_{\text{Ф}}) / P_{\text{П}} \quad (2.4.)$$

де $K_{\text{ФБП}}$ – рівень фінансової безпеки підприємства;

$P_{\text{П}}$ – обсяг виробництва і продажу продукції;

$P_{\text{Ф}}$ – обсяг необхідних для виробництва і продажу продукції фінансових ресурсів.

Проведемо розрахунок даного показника на період з 2015-2019 рр. для ДП «Новоушицьке лісове господарство»:

$$K_{\text{ФБП}(2015)} = 1 - (8828 - 8897) / 8828 = 1,01;$$

$$K_{\text{ФБП}(2016)} = 1 - (11302 - 11429) / 11302 = 1,01;$$

$$K_{\text{ФБП}(2017)} = 1 - (17735 - 16493) / 17735 = 0,93;$$

$$K_{\text{ФБП}(2018)} = 1 - (21955 - 20439) / 21955 = 0,93;$$

$$K_{\text{ФБП}(2019)} = 1 - (22833 - 22695) / 22833 = 0,99.$$

Чим ближче розраховане значення показника до 1, тим вище рівень фінансової безпеки підприємства, тим безпечнішим є стан фінансової діяльності підприємства перед негативними загрозами зменшення виручки або збільшення витрат на виробництво і продаж продукції. Аналізуючи отримані дані, можна стверджувати про те, що рівень фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство» є високим, проте аналогічно до

попередньої методики її оцінки, її динаміка схильна до зменшення протягом 2017-2018 рр., та помітне зростання у 2019 році (рис. 2.2.).

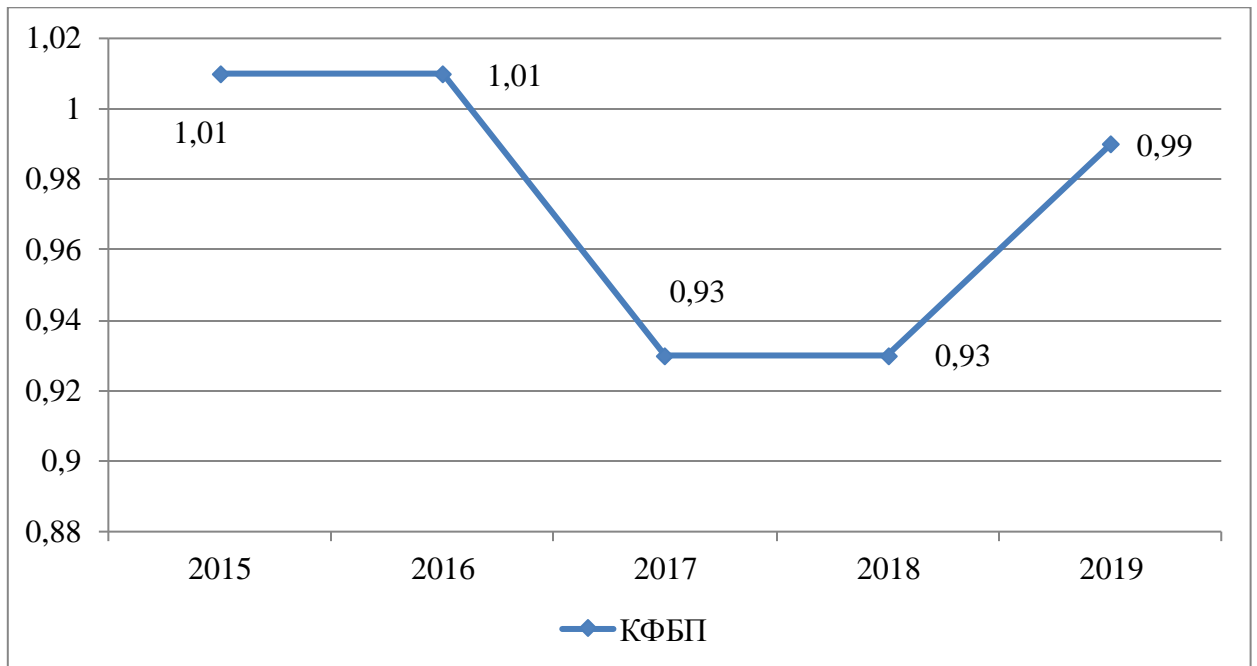

Рисунок 2.2. Фактичні значення рівня фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство» за 2015-2019 рр. (методика Єрмошенко М. М. та Горячева К. С.)

Примітка. Складено автором.

Зазначимо, що для ґрунтового налізу рівня фінансової безпеки будь-якого, та ДП «Новоушицьке лісове господарство» зокрема, недостатньо лише даних фінансової та статистичної звітності, адже деякі методи оцінки рівня фінансової безпеки передбачають наявність інформації щодо:

- відхилений збиток за і-ю загрозою від реалізації комплексу заходів із гарантування його безпеки;
- витрати на безпеку;
- збиток, зазнаний підприємством у разі настання загрози;
- кількість відвернутих та реалізованих загроз і т.д.

Тому більш точне дослідження рівня фінансової безпеки потребує зворотного зв'язку із підприємством, та його особистої зацікавленості у веденні такого роду інформації, її оперативному обліку, накопиченню та

аналізі у своїй фінансово-господарській діяльності.

Отже, в було проведено розрахунок груп фінансових коефіцієнтів та проаналізовано рівень фінансової безпеки на ДП «Новоушицьке лісове господарство». За результатами даного аналізу було встановлено, що фінансовий стан підприємства є стабільним, у порівнянні із еталонними (граничними) показниками рівень фінансової стабільності (за методикою оцінки інтегрального показника фінансової безпеки та показника рівня фінансової безпеки) знаходиться на високому рівні. Вагомих загроз фінансовій безпеці, фінансово-господарській діяльності підприємства та небезпек виникнення фінансової кризи на ДП «Новоушицьке лісове господарство» не було виявлено. Встановлено, що необхідним є покращення майнового стану підприємства, обґрунтування напрямів підвищення прибутковості діяльності як важливого чинника фінансової безпеки та джерело розвитку суб'єкта господарювання.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ГАРАНТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

ДП «НОВОУШИЦЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»

3.1. Система гарантування фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство»

Проведений аналіз основних фінансових показників його діяльності дав змогу визначити фінансовий стан підприємства як стабільний та фінансово стійкий. В умовах мінливого зовнішнього середовища підприємство є вразливим до його змін та потребує постійного моніторингу фінансової безпеки, а також розробки превентивних шляхів її гарантування.

Дослідження теоретичних та практичних аспектів фінансової безпеки підприємства обумовлює застосування комплексного підходу до формування та реалізації системи її забезпечення, що має буде спрямована на захист інтересів власників бізнесу в процесі його фінансово-господарської діяльності [4; 21; 36]. Управління фінансовою безпекою є важливим завданням системи управління підприємством в цілому, так і зокрема фінансового менеджменту як її складової частини. Заходи фінансової безпеки включені до всіх процесів фінансового менеджменту суб'єкта господарювання: управління активами (реструктуризація активів), управління капіталом (чиста санація, фінансова реструктуризація), управління дебіторською заборгованістю (рефінансування боргів дебіторів), тощо. Так як фінансова безпека необхідна підприємству для забезпечення розвитку, отже в процес управління включено і вище керівництво, за яким функціонально закріплені рішення щодо розробки та реалізації змін у виробництві, системі управління та організації діяльності суб'єкта господарювання (реорганізація, реінжиніринг, впровадження інновацій, тощо).

Результати дослідження підтверджують необхідність включення в систему фінансового менеджменту ДП «Новоушицьке лісове господарство»

фінансової безпеки як об'єкта ефективного управління фінансовими ресурсами (рис.3.1).

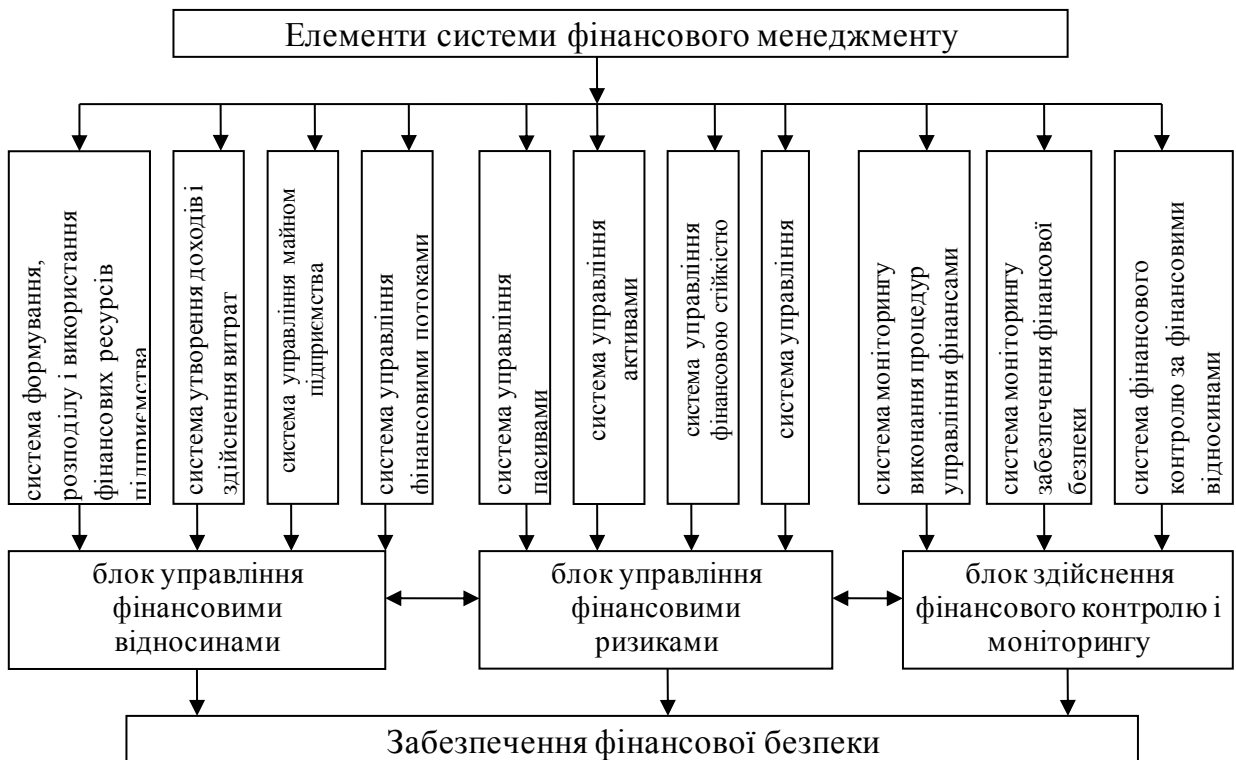

Рисунок 3.1 – Фінансова безпека в системі фінансового менеджменту підприємства

Примітка. Систематизовано автором.

Кожен з представлених блоків включає в себе різні системи, які покликані сприяти якісній реалізації фінансового менеджменту, що має забезпечити фінансову безпеку підприємства як в поточному, так і в майбутньому періодах.

Дослідження різних підходів до оцінки фінансової безпеки на матеріалах досліджуваного підприємства показало, що, незважаючи на досить широкий перелік показників, їх характеристика не враховує вплив таких зовнішніх факторів як інфляція, динаміка ринку, доступність зовнішнього фінансування. Розуміючи значимість їх впливу на фінансову безпеку підприємства, вважаємо за необхідне включення в оцінку фінансової безпеки індикаторів, представлених в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 - Пропоновані індикатори класів фінансової безпеки підприємства

Найменування показників	Пропоновані значення
1. Внутрішні чинники	
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	$K_{пл} \geq 1$
2. Коефіцієнт оборотності капіталу	$K_{об1} \geq K_{об0}$ де $K_{об1}, K_{об0}$ - коефіцієнт оборотності капіталу на кінець і на початок періоду відповідно
3. Частка власних оборотних активів у покритті запасів	нижнє порогове значення
	$D_{воа} > 0$
4. Рентабельність капіталу, %	$ROA > 10$
2. Зовнішні чинники	
5. Співвідношення рентабельності капіталу та інфляції	ROA/I
6. Динаміка ринку, на якому працює підприємство	Dp
3. Індикатори класів фінансової безпеки підприємства	
1) абсолютно безпечний клас	$K_{пл} > 1, D_{воа} > 0, ROA > 10\%, K_{об1} > K_{об0}, ROA/I > 1, Dp > 1$ динаміка зміни показників - позитивна
2) безпечний клас	$K_{пл} \geq 1, D_{воа} > 0, 0 < ROA < 10, K_{об1} > K_{об0}, ROA/I = 1, Dp = 1$ динаміка зміни показників - позитивна
3) умовно безпечний клас	$K_{пл} = 1, D_{воа} > 0, ROA \geq 0, K_{об1} = K_{об0}, 0 < ROA/I < 1,0$ $0,5 < Dp < 1,0$ динаміка зміни показників – від’ємна
4) кризовий клас	$K_{пл} < 1, D_{воа} < 0, ROA < 0, K_{об1} < K_{об0}, ROA/I < 0$ $Dp < 0,5$ динаміка зміни показників – від’ємна

Примітка. Запропоновано автором.

Сукупність впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, що визначається системою представлених показників, дозволить виділяти індикатори класів фінансової безпеки підприємства, на основі якої буде здійснюватися вибір відповідної стратегії гарантування фінансової безпеки.

Забезпечення фінансової безпеки підприємства нерозривно пов'язане з формуванням і ефективним функціонуванням системи моніторингу фінансово-господарської діяльності підприємства. Інформаційно-аналітична система, що включає актуальну інформацію про зміни зовнішнього і внутрішнього середовища бізнесу, обґрунтовує прийняття своєчасних і

ефективних управлінських рішень в системі фінансового менеджменту, сприяє формуванню стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства [36, с. 82].

Тому, вважаємо, що одним з напрямів гарантування фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство» має стати впровадження системи моніторингу, без якої на підприємстві неможливе проведення якісної оцінки фінансової безпеки (рисунок 3.2).

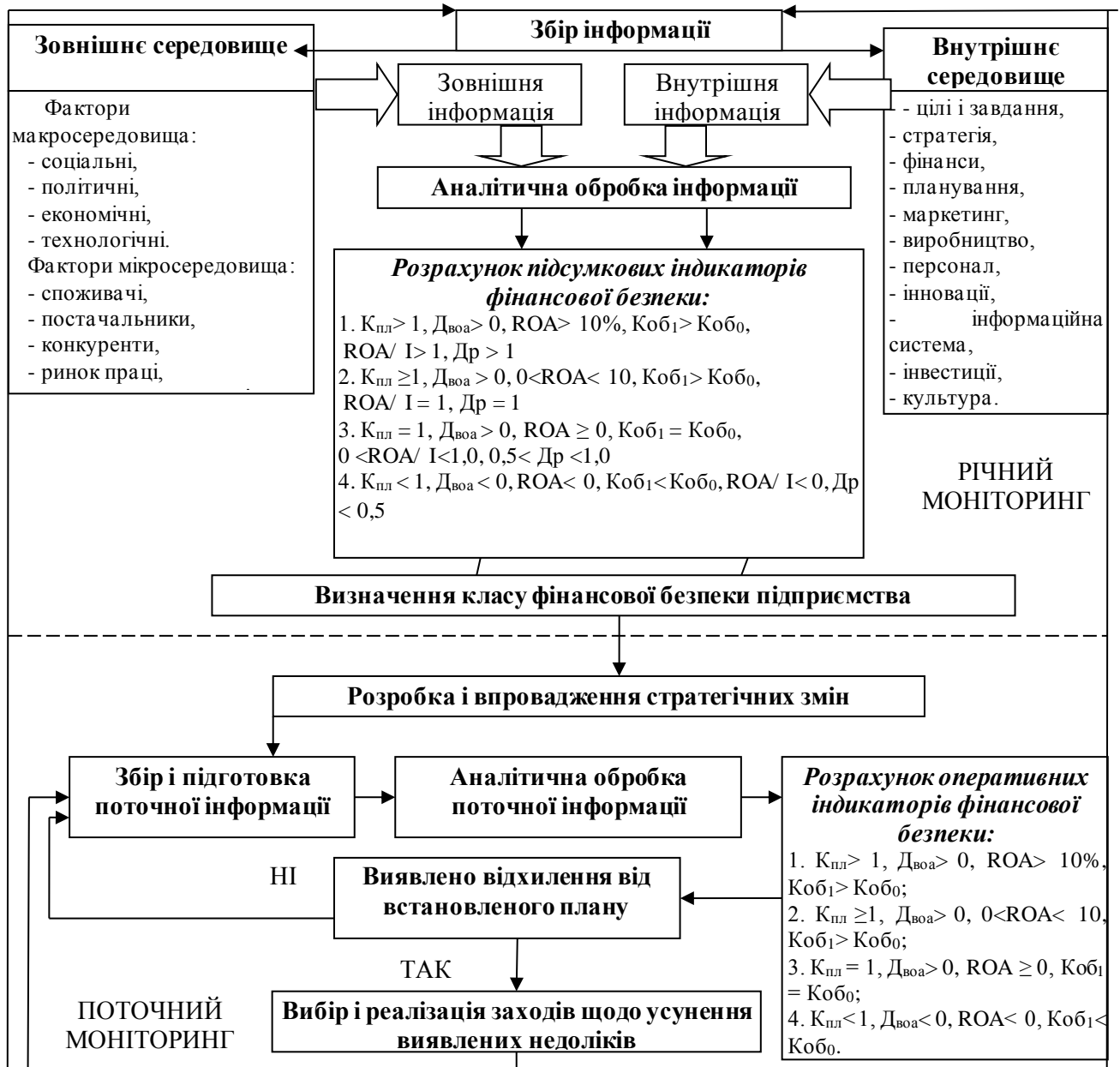

Рисунок 3 - Пропонована система моніторингу фінансової безпеки підприємства ДП «Новоушицьке лісове господарство»

Примітка. Запропоновано автором.

Пропонована система моніторингу представлена у вигляді двох взаємопов'язаних блоків: поточного і річного моніторингу, що забезпечує контроль на основі комплексної діагностики фінансово-економічного стану підприємства і визначення класу фінансової безпеки.

Пропонована система моніторингу спрямована на прийняття ефективних управлінських рішень, що забезпечують підприємствам досягнення фінансової безпеки в умовах змін, що відбуваються як у зовнішній, так і у внутрішньому середовищі, що створює можливість господарюючому суб'єкту адекватно реагувати на зміни класу фінансової безпеки.

Як показало дослідження фінансової безпеки підприємств, її оцінка ґрунтується на врахування ефективності використання капіталу, в зв'язку з чим, нами вивчена структура капіталу ДП «Новоушицьке лісове господарство» і проведена оцінка її впливу на окремі показники фінансової безпеки підприємства. У результаті виявлено і обґрунтована залежність між структурою капіталу та класом фінансової безпеки (Таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 - Залежність між структурою капіталу та класом фінансової безпеки підприємства ДП «Новоушицьке лісове господарство»

Показник	Клас фінансової безпеки (Структура капіталу ВК / ЗК)			
	Абсолютно безпечний (88/12)	безпечний (60/40)	Умовно безпечний (40/60)	Кризовий (30/70)
Рентабельність капіталу, %	15,33	12,04	2,375	-1,355
Середньозважена ціна капіталу, %	13,57	11,80	7,21	9,65
Фінансова автономія, од.	0,879	0,602	0,405	0,342

Примітка. Розраховано автором за даними [57].

Результати розрахунків, представлені в таблиці 3.2, підтверджують вплив структури капіталу на класи фінансової безпеки, яке виражається в більш високому рівні рентабельності капіталу в порівнянні з середньозваженою його ціною і високою фінансовою автономією в класі «абсолютно безпечний», тоді як в класі «кризовий» зазначається збиток в порівнянні з середньозваженою його ціною і низькою фінансовою автономією.

У підприємства «кризового» класу збільшення вартості капіталу відбувається на тлі значного ослаблення фінансової стійкості і значну залежність поточної діяльності від залучених джерел, що і призводить до подорожчання середньозваженої ціни капіталу [24].

Таким чином, встановлення ступеня впливу структури капіталу на фінансову безпеку підприємства дозволяє визначити оптимальну структуру капіталу для забезпечення фінансової безпеки конкретного підприємства.

Забезпечення сталого розвитку, економічної і фінансової безпеки - це завдання, що стоять перед кожним підприємством в різних економічних умовах. В даний час питання про формування і функціонування механізму, спрямованого на управління сталим розвитком ДП «Новоушицьке лісове господарство» для реалізації стратегічних і тактичних завдань, залишається відкритим.

З метою забезпечення розвитку шляхом визначення класу фінансової безпеки нами представлений фінансово-економічний механізм гарантування фінансової безпеки, який є складовою частиною механізму управління діяльністю підприємства, що відображає взаємозв'язок і взаємодію між окремими процесами господарської та фінансової діяльності (рисунок 3.2).

Залежно від класу безпеки, визначається відповідна стратегія, метою якої може бути збереження, підтримка, або відновлення фінансової безпеки підприємства. Так, стратегія розвитку за мету має забезпечення сталого розвитку діяльності за рахунок досягнутої збалансованості у функціонуванні складових фінансової безпеки підприємства. Можливість її реалізації відкривається у напрямі стабільної позитивної динамічної фінансової рівноваги, статичний зріз якої є стійким до негативних подразників зовнішнього середовища. В межах цієї стратегії акцент здійснюється на сферу інвестицій та інновацій, а також передбачає моніторинговий характер щодо безпечності тенденції розвитку, формування достатнього «буфера» («фінансової подушки») та безперебійного функціонування механізму управління підприємством [46, с.84].

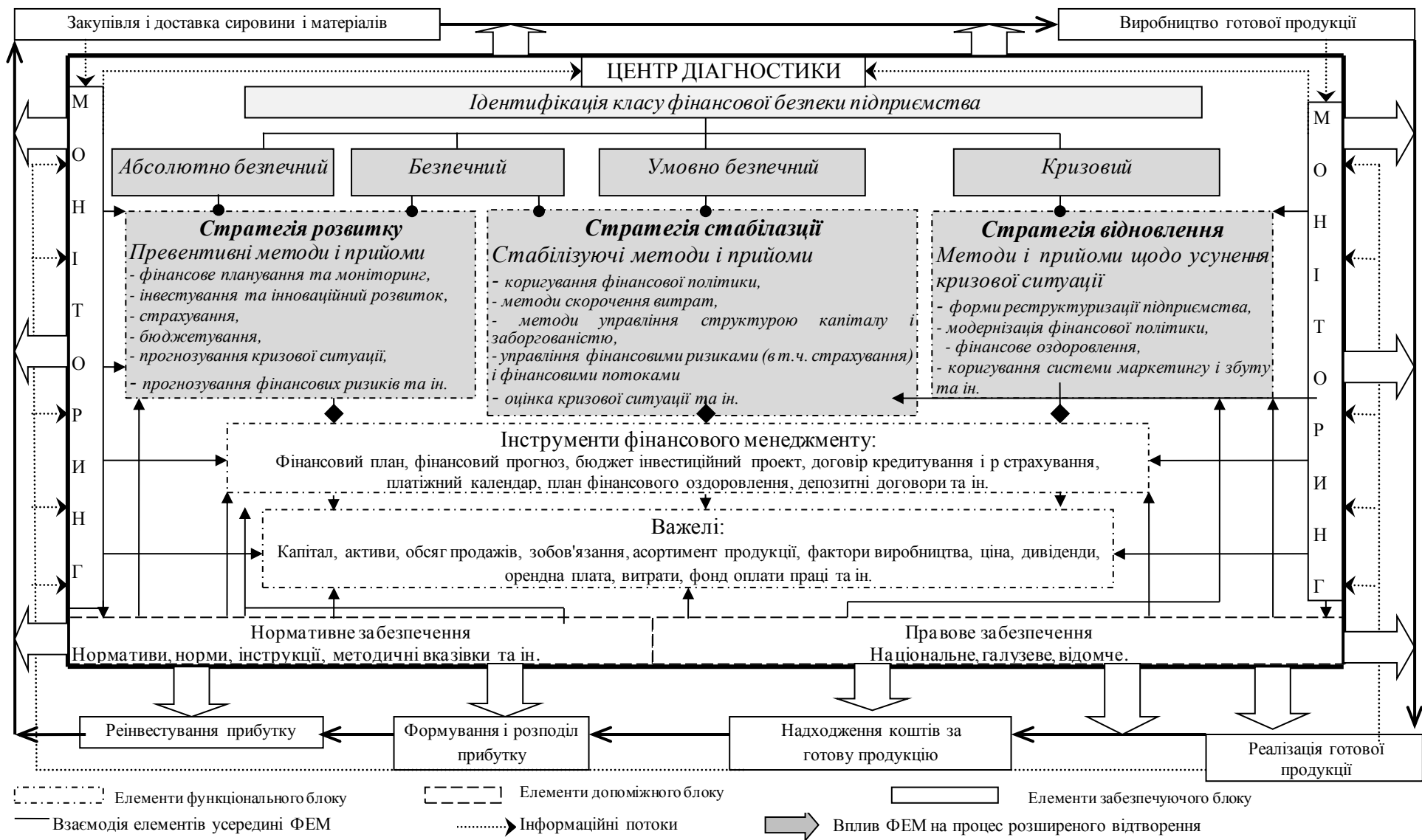

Рисунок 3.2 – Пропонований фінансово-економічний механізм гарантування фінансової безпеки підприємства

Примітка. Складено на основі [48]. Елементи, виділені курсивом запропоновано ввести у фінансово-економічний механізм автором

Стратегія стабілізації фінансової безпеки підприємства реалізується у випадку, якщо мова йде про незначні відхилення у стабільності динамічного та стійкості статичного станів на етапі розвитку ринку, галузі, економіки в цілому. Переважно стратегія орієнтована на своєчасне розпізнання та попередження циклічного спаду в діяльності підприємства. Її основою є принцип управління за слабкими сигналами. В умовах нестабільної динамічної та(або), відповідно, нестійкої статичної позитивної фінансової рівноваги фінансовий стан суб'єкта господарювання стає чутливим до дії дисбалансів як на макрорівні, так і на мезорівнях економіки. Тому, акцент в межах стратегії підтримки фінансової безпеки підприємства має бути спрямований на розробку та реалізацію наступальних і захисних заходів, попередження розвитку фінансової кризи. Так як, обидві ці види стратегії використовуються для управління позитивною фінансовою рівновагою, то план оперативних заходів буде визначатись в обох випадках «товщиною» фінансової міцності (подушки).

У разі ідентифікації класу фінансової безпеки підприємства як «кризового» застосовується стратегія її відновлення (антикризова стратегія). Конкретний зміст відповідних тактичних та оперативних дій залежить від досягнутої глибини розвитку фінансової кризи, що визначається як етапом розвитку (спад, криза, піднесення, розвиток) та рівнем порушення фінансової рівноваги підприємства [48, с.100].

На рисунку 3.2 показано, що кожному класу фінансової безпеки відповідають певні методи і прийоми, використання яких покликане сприяти збереженню або досягненню стійкого стану підприємства, забезпечення його фінансової безпеки, а, отже, підтримці розвитку протягом як короткострокового, так і довгострокового періодах. Інструменти фінансового менеджменту, в рамках фінансово-економічного механізму управління фінансовою безпекою, характеризуються багатофункціональністю та їх зміст буде залежати від обраного керуючою підсистемою методу впливу. Для організації ефективного механізму управління розвитком підприємства

необхідно своєчасно визначати внутрішні і зовнішні загрози, а також встановлені граничні (порогові) значення, які не тільки ідентифікують клас фінансової безпеки, а й сигналізують про його зміну (у бік погіршення). Використовуючи пропонований фінансово-економічний механізм, можна ідентифікувати клас фінансової безпеки і коригувати його шляхом відповідних методів для реалізації стратегії та тактики його розвитку.

Систему конкретних заходів, спрямованих на реалізацію визначених стратегій, яка включає способи гарантування певного рівня фінансової безпеки відображено у додатку 3. Гарантувати фінансову безпеку суб'єкта господарювання - це значить підтримувати фінансову стабільність, фінансову рівновагу, баланс розвитку її складових. Балансування може бути досягнуте шляхом моніторингу основних індикаторів, регулювання факторів, своєчасного виявлення, попередження та нейтралізації загроз фінансовій безпеці. З огляду на функціональне призначення фінансових і економічних методів і прийомів, проведена їх угруповання в залежності від конкретного класу фінансової безпеки підприємства, виділені інструменти та функції фінансового менеджменту. Враховуючи, що ДП «Новоушицьке лісове господарство» за результатами аналізу віднесено до класу «безпечний», використовуючи систематизовані вище заходи, визначимо пріоритетні дії для гарантування фінансової безпеки досліджуваного суб'єкта господарювання та здійснимо їх економічне обґрунтування.

3.2. Обґрунтування заходів підвищення та гарантування фінансової безпеки на підприємстві

Для розробки конкретних заходів гарантування фінансової безпеки на підприємстві можна скористатися різними варіантами управлінських дій, найбільш прийнятними для підприємства лісового господарства державної форми власності. Однією з головних складових ефективності системи управління фінансовою безпекою в ДП «Новоушицьке лісове господарство» є

стабільність фінансового становища, яка забезпечується достатньою часткою власного капіталу в складі джерел фінансування. Тому підприємству слід знаходити оптимальне співвідношення фінансових ресурсів, при якому, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне підтримувати безперебійний процес виробничої діяльності та мати у своєму розпорядженні засоби для його розширення і оновлення. На основі узагальнених у додатку 3 методів гарантування фінансової безпеки у відповідності до типу стратегії відобразимо пріоритетні напрями у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3. Заходи гарантування фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство»

Заходи	Зміст	Очікуваний результат
1	2	3
Захід 1. Розробка і реалізація напрямків оптимізації фінансової діяльності, з метою попередження ризиків зниження ліквідності і платоспроможності підприємства		
1.1. Підвищення прибутковості діяльності	Розширення асортименту послуг та товарів, що реалізуються підприємством. Визначення конкурентних переваг послуг і товарів, напрями їх забезпечення. Впровадження інноваційних та ресурсозберігаючих технологій. Зменшення загальногосподарських витрат, розрахунок точки беззбитковості та обсягу обороту для забезпечення цільового прибутку. Пошук нових ринків збуту	Зростання доходу підприємства, зниження витрат, зростання величини чистого прибутку. Зростання величини власного капіталу.
1.2. Оптимізація величини дебіторської заборгованості	Застосування системи знижок за скорочення терміну погашення, посилення санкцій за прострочення платежу. Застосування факторингу. Відстрочка стягнення дебіторської заборгованості при забезпеченні її заставою.	Збільшення вхідного грошового потоку, зростання показників оборотності і ліквідності
1.3. Оптимізація величини кредиторської заборгованості	Пошук альтернативних постачальників, що пропонують більш вигідні умови оплати або більш якісну продукцію, що зменшить витрати. Визначення (рейтингування) кредиторів, борги яких слід погасити повністю або частково в першу чергу	За рахунок вивільнених коштів від оптимізації дебіторської заборгованості, відбудеться скорочення кредиторської

1	2	3
2. Впровадження системи управління фінансовими ризиками на підприємстві		
2.1. Впровадження в практику сучасних методів управління фінансовими ризиками на підприємстві	Впровадження в систему управління фінансовими ризиками наступних методів: - SWOT-аналіз фінансових ризиків; - метод планування безперервності бізнесу при аналізі фінансових ризиків, особливо в умовах падіння споживчого попиту; - метод аналізу видів і наслідків відмов при оцінці фінансових ризиків - створення реєстру фінансових ризиків і форм аналізу для кожного виду фінансового ризику	Зниження рівня фінансових ризиків. Підвищення фінансової стійкості і прозорості бізнесу. Підтримка оптимальної структури капіталу. Підвищення інвестиційної привабливості.
2.2. Створення підрозділу відповідального за управління фінансовими ризиками	Всі функціональні відділи та бізнес-процеси ДП «Новоушицьке лісове господарство» повинні оцінюватись і розглядатись працівниками підрозділу для забезпечення адекватної поведінки щодо появи фінансового ризику	Розширення можливостей для зростання і розвитку бізнесу
2.3. Автоматизація процесу управління ризиками підприємства	Автоматизація процесу управління ризиками підприємства дозволить утримувати рівень фінансових ризиків в прийнятному діапазоні. Основне призначення системи: забезпечити підтримку роботи ризик-менеджера підприємства і надати зведені звіти для прийняття рішень керівництва (власнику) бізнесу	

Примітка. Складено автором.

Одним з заходів гарантування фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство» є зменшення рахунків дебіторів. Велике значення мають відбір потенційних покупців і визначення умов оплати товарів, що передбачаються в контрактах. На підприємстві ДП «Новоушицьке лісове господарство» недостатня увага приділена управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Недооцінювання управління дебіторською та кредиторською заборгованістю призводить до нестачі фінансових коштів,

порушень термінів оплати, погіршення взаємовідносин з контрагентами, необґрунтованого використання додаткових позикових коштів тощо [35, с.34].

Наявність істотної дебіторської заборгованості і неефективна робота з нею може призводити до зниження грошових коштів, а для оплати поточної діяльності підприємства, доводиться збільшувати кредиторську заборгованість. На підприємстві збільшилася дебіторська заборгованість на 22 % порівняно із попереднім роком та у 10 разів порівняно із 2015 роком. в результаті фінансові кошти за продану продукцію надходять з більшою відстрочкою платежу, (зростання тривалості дебіторської заборгованості до 57 днів), ніж це було в попередні періоди, через це підприємство змушене затримувати платежі своїм кредиторам, внаслідок чого кредиторська заборгованість також зростає. При цьому темп виручки зростає меншими темпами, ніж зростає дебіторська заборгованість. Здійснимо порівняльний розрахунок знижки з ціни і відстрочки платежу в таблиці 3.4.

Наведені в таблиці розрахунки показали, що існуючі умови кредитування та умови оплати дебіторської заборгованості втрати ДП «Новоушицьке лісове господарство» від надання знижки в 2-5% менше, ніж від відстрочки платежу. Чим менше знижка, тим менше будуть втрати, але для покупців буде не вигідна така маленька знижка так як, доцільніше буде купити без знижки, але з відстрочкою платежу. Тому слід вибрати варіант при якому ДП «Новоушицьке лісове господарство», нічого не втрачає від надання знижки і в перспективі може збільшити обсяг продажів.

Цілями створення такої системи повинні стати упорядкування роботи з клієнтами і забезпечення високої якості взаємодії підприємства з усіма замовниками; зростання лояльності клієнтів компанії; збільшення обсягів продажів і подальшого зростання прибутку підприємства, а також зниження рівня ризиків ліквідності і фінансової стійкості як складових фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство».

Таблиця 3.4. Обґрунтування розміру знижки для ДП «Новоушицьке лісове господарство»

Показник	знижка				Без знижки, відстрочки платежу 45 днів
	7%	5%	3%	2%	
Інфляція в місяць – 0,4%*	-	-	-	-	0,4+0,2=0,6 або 1,006
Коефіцієнт падіння купівельної спроможності	-	-	-	-	1:1,006=0,994
Втрати від інфляції з кожної 1000 грн.	-	-	-	-	1000-994=6
Втрати від знижки з кожної 1000 грн.	1000*0,07=70	1000*0,05=50	1000*0,03=30	1000*0,02=20	
Дохід від альтернативних вкладень з урахуванням інфляції 1,5%** на місяць, грн. (за 45 дн. 2,25%)	930*0,0225*0,994=23,11	950*0,0225*0,994=23,61	970*0,0225*0,994=24,11	980*0,0225*0,994=24,35	
Оплата банківського кредиту – 18%, грн.	-	-	-	-	1000*0,18*2,25/12=33,75
Втрати від знижки та відстрочки платежу, грн.	70-23,11=46,89	50-23,61=26,39	30-24,11=5,89	20-24,3=-4,35	33,75+6=39,75
Економічний ефект від знижки, грн.	39,75-46,89=-7,14	39,75-26,39=13,36	39,75-5,98=33,86	39,75-(-4,35)=44,10	-

Примітка: * - розраховано автором за даними [20]

** - розраховано автором за даними [57].

Проведемо розрахунок економічної ефективності пропонованого заходу - надання знижки покупцям у розмірі 5%. Розрахуємо, чи скористаються покупці ДП «Новоушицьке лісове господарство», наданою знижкою в розмірі 5% при оплаті в 15-денний термін при максимальній тривалості відстрочки за умовами договорів в 45 днів.

Якщо дебітори відмовляться від наданої знижки, то ціна відмови для них від знижки складе:

Ціна відмови від знижки = (відсоток знижки / (100% -% знижки)) * (365 / (Тмакс.-Тзнижка)) * 100%

де $T_{\text{макс}}$ - максимальна тривалість відстрочки платежу;

$T_{\text{знижка}}$ - період протягом, якого надається знижка.

Ціна відмови від знижки = $(5 / (100-5)) * (365 / (45-15)) * 100 = 64\%$

Оскільки дане значення перевищує рівень банківського відсотка за короткостроковий кредит (18%), то можна розраховувати на те, що покупці скористаються запропонованою знижкою в 5% і в строк здійснять оплату більша частина покупців. В цьому випадку час стягнення грошових платежів скоротиться, при цьому знижуватиметься необхідність залучення кредитних коштів.

Важливим напрямом гарантування фінансової безпеки суб'єкта господарювання є впровадження ризикоорієнтованого підходу [53, с.66].
Управління фінансовими ризиками організації - це сукупність елементів ризик менеджменту, що дозволяють забезпечити позитивний фінансовий результат в умовах здійснення фінансово-господарської діяльності, прогнозувати появу ризикового події та вживати заходів щодо нівелювання або зниження його негативних наслідків [25, с.62].

Кожний вид фінансового ризику може бути породжений факторами зовнішнього чи внутрішнього середовища, що впливають на інші складові фінансової безпеки підприємства, які перебувають у тісному взаємозв'язку. Тому важливим є комплексний підхід до розробки заходів попередження та зменшення впливу фінансових ризиків на діяльність підприємства. Впровадження системи управління фінансовими ризиками як напряму гарантування фінансової безпеки забезпечить отримання таких результатів [43, с.57]:

- повна ідентифікація зовнішніх і внутрішніх факторів ризику;
- побудова розширеного Профілю ризику - ранжування факторів ризику на основі експертних оцінок для ДП «Новоушицьке лісове господарство»;
- реалізація аналізу причинно-наслідкових зв'язків прояви факторів ризику для ДП «Новоушицьке лісове господарство»;
- розробка і реалізація заходів щодо зниження рівня ризику;

- формування нової оргструктури системи управління ризиками;
- введення в повсякденну практику ДП «Новоушицьке лісове господарство» інструментів постановки і досягнення стратегічних і операційних цілей розвитку організації з урахуванням факторів ризику.

Інструментом управління фінансовими ризиками виступає створення та підтримка в актуальному стані Звіту з ризиків, що дозволяє встановити взаємозв'язок між фінансовим результатом і рухом грошових коштів за звітний період, щомісяця планувати і контролювати вхідні і вихідні грошові потоки, а також аналізувати на підставі отриманих даних фінансові ризики і вибирати методи управління ними.

Запропонуємо для ДП «Новоушицьке лісове господарство» форму опису фінансових ризиків, що представлено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 Модель опису фінансових ризиків для ДП «Новоушицьке лісове господарство»

Найменування ризику	Характеристика
Сфера ризику	Якісний опис подій, їх масштабу, типу, кількості і сфери впливу
Природа ризику	Інвестиційний ризик, кредитний ризик, структурний ризик,
Зацікавлені сторони	зацікавлені сторони і їх очікування
Кількісне визначення ризику	Істотність і ймовірність
Допустимий ризик / прийнятність ризику	Потенційні збитки і фінансовий вплив ризику Ціна ризику Імовірність і обсяг потенційних збитків / прибутків Мета (цілі) управління ризиками і бажаний рівень виконання поставлених завдань
Механізми управління та контролю над ризиками	Існуючі засоби управління ризиками Ступінь надійності існуючих механізмів контролю над ризиками Існуючі протоколи контролю над ризиком
Можливості для поліпшення	Рекомендації щодо зниження ризику
Розробка стратегії і політики компанії	Визначення осіб, відповідальних за розробку стратегії і політики

Примітка. Запропоновано автором.

Представлена модель є формалізованою рекомендацією до практичних дій з управління фінансовими ризиками, де виділені ризики підприємства, характерні для його фінансової безпеки, надана необхідна інформація для більш глибокого аналізу, вказані відповідальні за її складання, а також методи і заходи з управління ризиками. У табл. 3.6 представлено фрагмент звіту з фінансових ризиків для ДП «Новоушицьке лісове господарство». Оцінку ризику проводять на основі виявлення належності того чи іншого виду ризику до однієї з 4-х зон ризику: без ризикова зона, зона допустимого, критичного та катастрофічного ризиків. У додатку II нами ідентифіковано такі зони для кожного виду ризику для ДП «Новоушицьке лісове господарство» та наведено можливі негативні наслідки від впливу зазначених ризиків на досліджуване підприємство.

Такий аналіз дозволяє виділити найбільш важливі фінансові ризики. На сьогоднішній день, до зони катастрофічного ризику на ДП «Новоушицьке лісове господарство» не потрапило жодного ризику, що є наслідком його міцного фінансового стану та фінансової безпеки в цілому. Однак, такий аналіз треба здійснювати постійно з метою недопущення суттєвих наслідків на фінансово-економічні показники діяльності.

Управління фінансовими ризиками дає можливість раціонально використовувати ресурси, визначати відповідальних за управління ризиками, покращувати результати діяльності підприємства та забезпечувати прийнятний рівень ризику. У відповідності з виявленими ризиками розробляються напрями мінімізації їх впливу [42, с.155].

Для підприємства з високим рівнем фінансової безпеки в рамках відповідної стратегії визначено такий напрям як забезпечення зростання прибутковості, що залежить від своєчасного внесення змін до ціни, обсягів випуску продукції, структуру асортименту з урахуванням змін ринкової кон'юнктури і попиту на продукцію. В економічній літературі для обґрунтування таких рішень використовують аналіз чутливості (CVP-аналіз).

Таблиця 3.6 Форма звіту з фінансових ризиків ДП «Новоушицьке лісове господарство» (фрагмент)

Фактор ризику	Види ризиків	Зона ризику (допустимий, критичний, катастрофічний)	Надана інформація	Підрозділ, що надає інформацію	Заходи з управління ризиками
Зниження показників рентабельності	Ризик зниження фінансової стійкості Ризик неплатоспроможності (ліквідності)	допустимий	Відпускні ціни підприємства та конкурентів; рівень попиту і пропозиції в інших регіонах або країнах; цінова політика підприємства	Фінансовий відділ; відділ продажу; бухгалтерія	Аналітична робота по вибору цільових ринків; формування ринкової ціни з урахуванням інфляції; розширення асортименту; прогнозування економічної обстановки
Зростання дебіторської заборгованості	Ризик неплатоспроможності (ліквідності) Інфляційний ризик	допустимий	Динаміка інфляції за останні кілька років (по місяцях), динаміка та структура дебіторської заборгованості	бухгалтерія; фінансовий відділ	Визначення економічних втрат від інфляції та надання знижок; формування ринкової ціни з урахуванням інфляції. Синхронізація грошових потоків.
Структурні зміни в виробництві продукції, зростання витрат	Ризик зниження прибутковості	допустимий	Дані щодо динаміки та структури витрат, відпускні ціни підприємства, обсяги реалізації, динаміка собівартості основних видів продукції	бухгалтерія; фінансовий відділ	СVP-аналіз (аналіз чутливості), ABC – аналіз, прогнозування економічної обстановки

Примітка. Запропоновано автором.

Аналіз чутливості - це інструмент гнучкого планування, з допомогою якого можна приймати обґрунтовані рішення про зміну ряду параметрів плану - ціна, обсяг реалізації, витрати - і оцінювати наслідки прийнятих рішень. Застосуємо аналіз чутливості для визначення впливу факторів на виробництво основних видів продукції. ДП «Новоушицьке лісове господарство» має достатньо широкий асортимент продукції, однак для демонстрації методики оцінювання факторів ціна, обсяг реалізації, витрати ми візьмемо середні значення для основних номенклатурних позицій підприємства. Аналогічні розрахунки можна здійснити і для усіх видів продукції підприємства. Вихідні показники для аналізу чутливості наведено у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 Вихідні дані для аналізу чутливості факторів, що визначають прибуток ДП «Новоушицьке лісове господарство»

Назва продукції	Кількість, тис. од.	Ціна, грн.	Обсяг реалізації	Змінні витрати		Маржинальний прибуток		Коефіцієнти	
				на од.	на обсяг	на од.	на обсяг	Км	Кзм
Посадковий матеріал	8	186	1488	168	1344	18	144	0,097	0,903
Круглі лісоматеріали	15,1	766	11566,6	651	9830,1	115	1736,5	0,150	0,850
Дров'яна деревина	19,2	381	7315,2	340	6528	41	787,2	0,108	0,892
Разом			20369,8		17702,1		2667,7	0,131	0,869

Примітка. Запропоновано автором за даними ДП «Новоушицьке лісове господарство».

Відмітимо, що обсяг реалізації продукції - 20987,1 тис.грн. – взятий нами без урахування платних послуг, які надаються підприємством, тому цей показник відрізняється від величини річної виручки за 2019 рік, що наведено у додатку Г.

Показник «коефіцієнт маржинального прибутку на обсяг реалізації» визначається:

$$K_m = \text{МП} / O_p = 2667,7/20369,8=0,131.$$

На одиницю продукції цей показник розраховується так: $K_i = \text{МП}_i / \text{Ц}_i$.

Змінні витрати на гривню продукції (Згрн): $Z_{грн} = 1 - K_m = 1 - 0,131 = 0,869$. Цей показник відображає питому вагу змінних витрат в ціні одиниці продукції, а в цілому по підприємству розраховується до вартості обсягу реалізації.

На основі таблиці 3.7 визначимо, як зміна кожного фактору буде впливати на зміну прибутковості підприємства. Детальні розрахунки представлені у додатку К, а узагальнені дані – у табл.3.8.

Таблиця 3.8. - Порівняння факторів, що впливають на прибуток (аналіз чутливості)

	Обсяг виробництва	Змінні витрати	Маржинальний прибуток	Прибуток
Зменшення цін на 10%				
З грн = 0,484	-10%	0	-76,36	-103,52
Збільшення цін на 10%				
З грн = 0,484	10%	0	76,36	103,52
Зменшення обсягу виробництва на 10%				
З грн = 0,484	-10%	-10%	-10,00	-13,56
Збільшення обсягу виробництва на 10%				
З грн = 0,484	10%	10%	10,00	13,56
Зменшення змінних витрат на 10%				
З грн = 0,484	0	-10%	66,36	89,96
Збільшення змінних витрат на 10%				
З грн = 0,484	0	10%	-66,36	-89,96
Зменшення постійних витрат на 10%				
З грн = 0,484	0	0	0,00	3,56
Збільшення постійних витрат на 10%				
З грн = 0,484	0	0	0,00	-3,56

Примітка. Розраховано автором за даними додатку К.

Аналіз наведених даних дозволяє помітити, що найбільш суттєвий фактор впливу на прибуток ДП «Новоушицьке лісове господарство» – це ціна: при зміні ціни на 10% (як в бік збільшення, так і бік зменшення), прибуток, відповідно, збільшується або зменшується на 103,52%. Аналогічно, відчутний ефект здійснює зміна змінних витрат: при їх зміні на 10% (як в бік збільшення, так і бік зменшення), прибуток, відповідно, збільшується або зменшується на

89,96%. При нарощуванні чи зменшенні обсягів виробництва – прибуток змінюється більшими темпами, що також характеризує доцільність нарощування виробництва як фактору забезпечення фінансової безпеки підприємства. Як бачимо з додатку К, для підприємства зниження ціни на 10% призводить до збитковості окремих видів продукції, а при зниженні змінних витрат на 10% - прибутковість наближається до нуля. У підсумку аналізу чутливості нами розраховувано три відносні показники: коефіцієнт беззбитковості, запас надійності, коефіцієнт маржинального прибутку (табл.3.9 та додаток Л). Такі показники також відображають вплив факторів (ціна, обсяг реалізації, витрати) на запас міцності як одного з складових фінансової безпеки.

Таблиця 3.9. Зміна показників запасу надійності, коефіцієнтів беззбитковості і маржинального прибутку ДП «Новоушицьке лісове господарство» в результаті впливу різних факторів

	Коефіцієнт беззбитковості	Запас надійності	Коефіцієнт маржинального прибутку
до змін	0,262	0,738	0,131
Зменшення цін на 10%	1,110	-0,110	0,034
Збільшення цін на 10%	0,149	0,851	0,210
Зменшення обсягу виробництва на 10%	0,292	0,708	0,131
Збільшення обсягу виробництва на 10%	0,239	0,761	0,131
Зменшення змінних витрат на 10%	0,158	0,842	0,218
Збільшення змінних витрат на 10%	0,780	0,220	0,044

Примітка. Розраховано автором за даними додатку К.

Розглянутий підхід дозволяє виміряти вплив окремих факторів на формування прибутку та вибудувати комплексний механізм управління цим процесом як заходом забезпечення фінансової безпеки. Завдяки ньому підприємство може прорахувати різні варіанти: зміни цін, змінних витрат, постійних витрат, обсягу замовлення тощо з метою вибору оптимальних значень. Для прийняття виважених фінансових рішень аналіз чутливості слід доповнювати моніторингом попиту з боку споживачів на ці асортиментні

групи, а також моніторингом цін конкурентів. В залежності від попиту на відповідну асортиментну групу продукції необхідно коригувати її ціну.

Таким чином, нами обґрунтовано стратегію забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання, доведено необхідність впровадження ризикорієнтованого підходу як інструменту системи гарантування фінансової безпеки, продемонстровано доцільність використання фінансових інструментів при управлінні грошовими потоками, аналізу чутливості прибутку в результаті впливу факторів. Розглянуті інструменти спрямовані на мінімізацію негативних впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища з метою встановлення та підтримки бажаного рівня фінансової безпеки підприємства, посиленню рівня суб'єкта господарювання захисту від фінансових ризиків, забезпечення гнучкості до зміни умов бізнес-середовища, своєчасного реагування та ефективності функціонування.

ВИСНОВКИ

Робота спрямована на поглиблення теоретико-практичних аспектів забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання та розробку практичних рекомендацій щодо її гарантування. До основних результатів належать наступні:

1. Визначено, що фінансова безпека підприємства - це такий його фінансовий стан, що характеризується збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством; стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.

2. Фінансова безпека може бути охарактеризована за допомогою комплексу кількісних і якісних параметрів фінансового стану, що відображають рівень його захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз. Оцінка фінансової безпеки базується на фінансовому стані підприємства, його визначення необхідно менеджерам і власникам бізнесу для оцінки діяльності і прийняття своєчасних управлінських рішень. Для оцінки фінансової безпеки найбільш поширеним вважається інтегральний підхід, що полягає у виборі певних показників і в подальшому порівнянні їх фактичних значень з граничними.

3. Дослідження практичних аспектів фінансової безпеки суб'єкта господарювання та шляхи її гарантування здійснювалось на матеріалах ДП «Новоушицьке лісове господарство». Підприємство створено з метою проведення лісовідновлювальних заходів вздовж Дністровського водосховища та здійснення заходів боротьби з водною ерозією; окрім своєї основної діяльності, яка полягає в підтримуванні територій, підприємство займається комерційною діяльністю. За даними аналізу основних техніко-економічних показників підприємства визначено, що діяльність

ДП «Новоушицьке лісове господарство» є прибутковою, однак темпи зростання виручки уповільнюються.

4. Аналіз рівня фінансової безпеки на ДП «Новоушицьке лісове господарство» за методиками Ю. Б. Кракоса та Р. О. Разгона, а також Єрмошенко М. М. та Горячева К. С. дозволив встановити фінансову діяльність підприємства як стабільну, про що свідчить перевищення отриманих показників над еталонним. Аналіз фінансових коефіцієнтів діяльності підприємства дав змогу зробити висновок про ефективну фінансово-господарську діяльність підприємства не зважаючи на мінливі зміни зовнішнього середовища, відсутність критичних загроз його функціонуванню.

5. Встановлено, що забезпечення фінансової безпекою підприємства – це сукупність цілей, функцій, принципів, методів, завдань та інструментів управління, що взаємодію між собою і спрямовані на створення передумов для сталого розвитку підприємства в поточному і перспективному періодах, посилення захисту його фінансових інтересів шляхом розробки і реалізації ефективної фінансової стратегії, гнучкості в прийнятті фінансових рішень, своєчасного реагування на небезпеки і загрози зовнішнього і внутрішнього характеру і ефективного управління фінансовими ризиками підприємства. У зв'язку з цим, запропонована система моніторингу фінансової безпеки підприємства, що включає сукупність індикаторів, що дозволяють здійснювати контроль змін у зовнішній і внутрішньому середовищі, і забезпечує своєчасне і ефективне прийняття управлінських рішень в системі фінансового менеджменту. Залежно від класу фінансової безпеки підприємство запропоновано визначати відповідну фінансову стратегію підприємства, а також набір відповідних інструментів і важелів, які спрямовані на досягнення сталого розвитку суб'єкта господарювання.

6. У відповідності із визначеним класом фінансової безпеки ДП «Новоушицьке лісове господарство», визначено відповідну фінансову стратегію та обґрунтовано заходи гарантування фінансової безпеки, що вбачаються нами у розробці і реалізації напрямів оптимізації фінансової

діяльності, з метою попередження ризиків зниження ліквідності і платоспроможності підприємства, а також впровадження системи управління фінансовими ризиками на підприємстві. На матеріалах ДП «Новоушицьке лісове господарство» розглянуто можливість використання таких фінансових інструментів як обґрунтування розміру знижки для зменшення величини дебіторської заборгованості та прискорення термінів її погашення; аналіз чутливості, за допомогою якого можна приймати обґрунтовані рішення про зміну ряду параметрів плану - ціна, обсяг реалізації, витрати. В рамках впровадження ризикорієнтованого підходу розроблено форму звіту фінансових ризиків, характерних для фінансової безпеки підприємства, що забезпечує консолідацію необхідної інформації для більш глибокого аналізу, визначаються відповідальні за її надання, а також методи і заходи з управління ризиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амосов О.Ю. Формування системи оцінки фінансової безпеки підприємства. *Економіка підприємства*. 2012. № 1. С. 8–13.
2. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. №1. С. 98-103
3. Бердар М. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка*. 2011. № 124/125. С. 73-76
4. Бєлялов Т. Е. Фінансово-економічна безпека підприємства та напрями її підвищення. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 7. С. 235-238.
5. Біляк Ю. В. Систематизація наукових поглядів на сутність фінансової безпеки. *Економіка та держава*. 2020. № 8. С. 78-82.
6. Бондарчук Н. В., Фесенко А. В. Управління системою фінансової безпеки підприємства. *Молодий вчений*. 2018. № 9. С. 237–240.
7. Блажевич О.Г. Финансовая безопасность предприятия: определение минимально необходимого уровня. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2018. №3. С.25-31.
8. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Київ : Ника-Центр, Эльга, 2006. 776 с.
9. Бондарчук Н.В. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та необхідність її забезпечення. *Ефективна економіка*. 2016. № 11: URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5409>
10. Бучковська Я.Г., Ян Б.В. фінансова безпека суб'єкта господарювання та її гарантування. Збірник за результатами V Міжнародної науково-практичної конференції «Priority Directions of Science and Technology Development» (24-26 січня 2021 года, м. Київ). 2021. С. ___
11. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2003. № 8. С. 65–67.

12. Горячева, К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». Київ, 2006. 17 с.
13. Гудзь Т. П. Теорія і методологія формування фінансової рівноваги підприємства : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2018. 463 с.
14. Гукова А.В. Роль финансовой безопасности предприятия в системе его экономической безопасности. *Образование и общество*. 2006. №3. С. 98-102.
15. Єрмошенко М. М., Горячева К. С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наук. моногр. К. : Національна академія управління, 2010. 232 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-52-2-monog.pdf>
16. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2001. 309 с.
17. Журавка О.С. Теоретичні аспекти формування системи фінансової безпеки підприємства. *Інноваційна економіка*. 2012. № 4. С.234-237.
18. Заїчко І.В. Фінансова стійкість підприємств як інструмент реалізації фінансової безпеки. *Молодий вчений*. 2019. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/10/137.pdf>
19. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 3. С. 12-19
20. Індекс інфляції в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>
21. Картузов Є.П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 8. С. 172–181.

22. Кириченко О. А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах кризи. *Інвестиції : практика та досвід*. 2009. № 10. С. 22–26.
23. Козак Л.С. Концептуальні та методичні засади формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Економіка і управління*. 2008. №13. С.97-101.
24. Колеватова А. В. Основні пріоритетні напрями та механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5186>
25. Костецький В. В. Напрями побудови системи управління фінансовими ризиками на підприємстві. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Том 1. №3. С. 60–66.
26. Кракос Ю. Б., Разгон Р. О. Управління фінансовою безпекою підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2008. № 1(1). С. 86–97.
27. Краснокутська Н. С., Коптева Г. М. Дефініція поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості. *Бізнес Інформ*. 2019. №7. С. 14–19.
28. Кудрицька Ж.В. Система управління фінансовою безпекою підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. №1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>
29. Куцик В.І., Бартиш А.І. Фінансова безпека підприємства самостійний об'єкт управління: проблеми забезпечення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.4 С. 250-255
30. Лаврова Ю. В. Фінансова безпека підприємства: класифікація загроз. *Економічний аналіз*. 2011. № 9, Ч 2. С. 274-277.
31. Лишенко М.О. Аналіз фінансової стійкості підприємства як елементу забезпечення фінансової стабільності роботи підприємства. *Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки*. 2018. № 2. С. 49–57.

32. Мельник С. І. Теоретичні аспекти застосування антисипативного управління фінансовою безпекою підприємства. *Агросвіт*. 2020. № 5. С. 31–35.
33. Мулик Я.І. Сутність поняття “фінансова безпека підприємства”: систематизація наукових поглядів. *Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету*. Серія: Економічні науки. Вінниця: ВНАУ, 2013. Випуск 3 (80). С. 195-207
34. Мунтіян В.І. Економічна безпека України. К. : КВЦ, 1999. 464 с.
35. Небава М.І., Міронова Ю.В. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с.
36. Ніколаєва Н. А., Панькевич І. М. Фінансова безпека підприємства та механізм її забезпечення. *Глобальні проблеми економіки та фінансів* : збірник тез наукових робіт VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Київ – Прага – Відень, 28 лютого 2017 р.). 2017. С. 81–83. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/6561/1/20170607_Nikolaieva_P081-083.pdf
37. Офіційний сайт ДП «Новоушицьке лісове господарство». URL: <https://novadlg.com.ua/golovna.html>
38. Павлюк Ю. В. Методика оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. Серія : Економіка. 2015. Вип. 7. С. 112-116. URL: <http://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/812/830>
39. Папехин Р. С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий. Волгоград: Волгоградское научное изд-во, 2007. 16 с.
40. Парфентій Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності : монографія. Суми : видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2019. 184 с.
41. Пігуль Н.Г. Управління фінансовою безпекою вітчизняних підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2019. 2(13). С. 157 – 163.

42. Письменна Т. В. Фінансові ризики в господарській діяльності підприємства. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2015. №3. С. 151–158.
43. Подольчак Н. Ю. Управління фінансовими ризиками господарської діяльності підприємства : монографія. Львів : ЗУКЦ, 2014. 176 с.
44. Пономаренко О. Е. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємств. *Економіка розвитку*. 2010. №1 (53) С. 77–80.
45. Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара: Наказ Міністерства фінансів України 14.07.2016 № 616 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16>
46. Січиокно Г.Б. Механізм управління фінансовою безпекою промислових підприємств в умовах глобалізації. *Вісник Черкаського університету*. 2017. № 2. С. 81–90.
47. Слободянюк Н. О., Шокер Р. І. Моделювання механізму фінансової безпеки підприємства. *Бізнес-інформ*. 2019. № 10. URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-10_0-pages-206_212.pdf
48. Сова О.Ю. Напрями вдосконалення механізму управління фінансовою безпекою підприємств. *Вчені записки університету «КРОК». Серія «Економіка»*. 2014. Вип. 37. С. 97–103
49. Смірная С.М. Формування стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства. *Modern Economics*. 2018. Вип. 8. С. 190–198.
50. Сорокіна О.М. Зміст дефініції «фінансова безпека». *Торгівля і ринок України – 2009.* – Вип.28.Т.3. – с.270-274

51. Судакова, О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства. *Економічний простір*. 2008. 9. С. 140-148.
52. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів : навчальний посібник / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С.М. Фролова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 333 с.
53. Федулова І.В. Стратегія ризик-менеджменту. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2019. Вип. 1, № 1. С. 65-74.
54. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова, [А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський та ін]. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
55. Фінанси різних форм бізнесу : навч. посіб. / Н. Г. Пігуль, О. В. Дейнека, Н. А. Дехтяр, О. В. Люта. Суми : Сумський державний університет, 2017. 337 с.
56. Фінансовий менеджмент : підручник / кер. кол. авт. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін. К. : КНЕУ, 2005. - 536 с.
57. Фінансова звітність за 2015-2019 рр. ДП «Новоушицьке лісове господарство». URL: <https://novadlg.com.ua/informacija/plani-ta-zviti-shchod-roboti-pidprijemstva/finansovo-ekonomichni.html>
58. Хижняк Ю. О. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 23. С. 305–312.
59. Чібісова, І. В. Методи оцінки і прогнозування банкрутства підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Економічні науки. 2012. Вип. 22(2). С. 389-394
60. Яровий І. М. Оцінка ймовірності банкрутства за моделями Альтмана, Спрінгейта, Таффлера (на прикладі компанії "КВС-Україна"). *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 6.1-2. С. 32-36

ДОДАТКИ